

INDONESIA

BERNIKALAH WAKTU MINGGU

170

Parimad paberossi

TUBAKAD

Saavutus!

Lugupeetud tarvitajaskond!

Rõõmuga võime Teile teatada, et meie tehastes Tallinnas, Pirita teel 6-b, on nüüd käimas uus, moodne tööstusseade. Tubaka toimetab edasi ja ajab kohevile õhusurvemasin, kuna eriline imeja ta puhastab nii tolmust kui ka teistest, tervisele kahjulikkudest lisandustest ning pisielukatest.

See seade on esimene Eestis. Üldse osutub ta viimaseks tehniliseks ja teaduslikuks saavutuseks meieaegses tubakatööstuses.

Meie võime julgesti tõendada, et meie senti juba üldtunnustatud võistluseta head tubakasaadused on ülalmainitud moodsaima uuendusseade tõttu omaduselt veelgi paranenud ja erinevad oma suurepärase maitse läbi.

O.-ü. „Havanna“.

EESTI LAULJATE LIIDU

MUUSIKALEHT

Toimetus: M. Lüdig, prof. J. Aavik, A. Krull, R. Kull, L. Neuman, M. Saar, T. Vettik, E. Vörk ja R. Saving.

MIHKEL LÜDIG

PEETER SÜDA

1883—1920

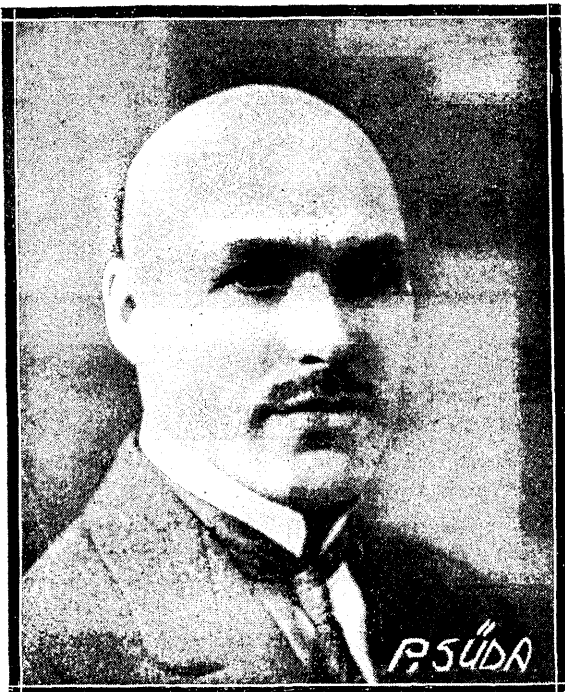
Möödus 3-ndal augustil 10 aastat, kui ootamata lahkus meie keskelt iga-vikku eesti andekam helilooja Peeter Süda.

Sündind 30. jaanuaril 1883. a. Saaremaal, Kihelkonnal, avaldas ta vara-kult muusika andeid. Sai esimest õpetust orelimängus koguduse köstrilt Knapsi'lt. (Olgu tähendatud, et Süda koduorel (positiiv), millele primitiivselt juure ehitatud pedaal, on Tallinna Konservatooriumis Peeter Süda nimelise ühingu valdamisel. Köster Knapsi märkas pea oma õpilase haruldast talenti ja ergutas teda edasi töötama.)

Kuid nagu kõigil meie kunstijüngeritel, nii ka Peeter Süda'l, puudus aine-line jõud edasiõppimiseks. Suurte raskustega läks tal korda astuda 1902. aastal Peterburi konservatooriumi. Sääli õppis ta orelit prof. L. Homilius'e ja kompositsiooni prof. N. Rimski-Korsakov'i juhatusel. Konservatooriumis viibis Süda kuni 1912. aastani, kuid pidi mitu korda katkestama oma õppimise aine-listel põhjustel. Kaduma ei läind need vaheajad aga siiski, sest neid kasutas ta muusika literatuuri uurimiseks. Selles suhtes tegi Süda põhjaliku töö ja seisab meie eesti heliloojate peres esikohal oma teadmistega.

Orel oli Süda'l armsaim mänguriist. Kui orelivirtuos, oli ta suurejoone-line, registreeris peenemaitiselt, leides värvirikkaid helide kombinatsioone, mida võimaldavad meie uema aja orelid. Tema esinemised orelivirtuosina kujunesid tõsisteks ja haruldasteks kunstinaudinguteks. Orelile on Süda loond ka kõige rohkem helitöid, mis äratasid tähelepanu juba Peterburi muusikute ringkondades, nii et mõned neist, prof. J. Handschin'i mõjutusel, ilmusid Parii-sis. Tema orelitööd on kirjutatud puht klassilises stiilis, põhjalikult läbi tööta-tud tehniliselt, kui ka vormiliselt ja sisaldavad absoluutset puhast, meeoleolu-rikast muusikat. Nende töödega on Süda loond monumentaalse aluse meie orelimuusika literatuurile.

Nimetan tema orelitöödest: Pastoraal eesti viisile, Ave Maria, Toccata, prelütid ja fuuga, Scherzo, Cigue jne. Kahjuks tuntakse neid teoseid vähe, sest kõik nad on käsikirjades ja ootavad kirjastajat. Pääle orelitööde Süda on loond ühe vokaal-fuuga koorile — „Linakatkuja“ eesti rahvaviisi teemil, mis jääb püsima pärlina meie koori literatuuris. Ka mitmed transkriptsioonid on ilmund tema sulest nii orelile kui klaverile. Enne surma alustas ta suuremat teost

PEETER SÜDA

Sünd. 1883, † 1920 a.

„Requiem aeternam“ (Igavikku läinutele) soolole, koorile ja orkestrile, kuid ootamata surm katkestas selle töö.

P. Süda'l oli haruldane iseloom. Sündind saarlasena, ta oli tagasihoidlik ja vaikne, alati sõbralik ja õiglane, korralik ja täpne kõigis asjus. Seltskonnas liikuda ta ei armastand, ainult mõtteosalistega ajas juttu ja veetis nende seltsis mõned tunnid. Kõige paremini tundis ta ennast olevat omas kodus, kus töötas intensiivselt. Tema elutarvidused olid minimaalsed. Oli tal mõni kopik taskus, oli ta rahul. Raha oli tal tarvis päämiselt nootide ostmiseks — neid kogus ta suure armastusega ja loomulikult ainult häid. Sagedasti ei sõõnd ta lõunat, kui oli tarvis muretseda mõni helitöö — see oli tähtsam kui söök. Mäletan, kui ta elutses Peterburis ühise sõbra, vana poissmehe Strauch'i juures Beekmann'i vabrikus. Strauch oli suur muusikaarmastaja. Vabriku ametnikuna tal oli kasutada võrdlemisi avar korter ja pea alati elas tema juures keegi eesti muusikajüngeritest, nii ka Süda mõned aastad. See aeg oli Süda'l rahulikuim, sest süäl ta võis muredeta töötada. Tol ajal pakkusin talle kord teenistust (15 rubla) ühe kaasmängu eest eesti peol, kuid Süda ütles sellest kategooriliselt ära, kuna tal „olla veel 3 rubla“. Nii toimis ta sagedasti, sest mammonat ta ei sallind.

Tema surmaga kaotas meie noor helikunst palju, sest õieti Süda algas alles oma loomingut ja oleks suuresti rikastand meie muusika kirjandust kõrgete kunstiväärtusliste töödega. Selleks olid tal haruldased anded, arenend maitse, suured teadmised ja raugemata tööjõud ja tahe.

RIHO PÄTS

LAULUÕPETUS KESKKOOLIS UUE TUNNIKAVA JÄRGI

Elavaid mõtteavaldusi on tekitand õpetajaskonnas hariduse- ja sotsiaalmi-
nisteeriumi määrus keskkooli tunnikavade kohta, millised nüüd muudetud kujul
maksma pannakse. Neis on *laulu-* ja osalt vist ka *käsitöö* õpetus uuele alusele
seatud ja nende tundide arvu n. ö. *koondatud*.

Mis puutub laulu tundidesse *eriti*, siis ümberkorralduse järele tahetakse suu-
rimat rõhku panna *ühislaulule*. Seda alusena võttes on uues tunnikavas laulu-
õpetus ette nähtud *kõigile keskkooli klassidele ühine*, mis toob klassikompleksi
kohta 5 t. nädalas *kokkuhoidu*. (Endises tunnikavas oli laulutundide üldarv 7,
nüüd — 2).

Kuigi tundide vähendamine on õpetajaskonna ridades teatavat ärevust teki-
tand — ja seda eestkäit ainelistel põhjustel — siiski loodan, et käesolevast kir-
jutisest saadakse aru kui erapooletust mõtteavaldusest, mis tahab vaadelda vaid
selle ümberkorralduse *elulisust ja praktilist läbiviidavust*.

Käesoleva kirjutise raamidesse kuulub sõnavõtt vaid *laulu tundide* koonda-
mise asjus. Ja selles osas paistab, et kõnesoleva tunnikava koostamisel ei ole asja-
tundjate arvamusi küsitud.

Ümberkorraldust juhtivad põhimõtted olid ajalehtede informatsiooni järgi
kahesugused: 1) kokkuhoid ja 2) õpilase töökoormatuse vähendamine ühendu-
ses ta tervislise seisukorra eest hoolitsemisega.

On välja arvatud, et laulu ja käsitöö tundide vähendamisega võib saavutada
kokkuhoidu umbes 50.000 kr. Nii oleks käesoleva ümberkorraldusega kokkuhoiu
nõue täidetud, päälegi veel kasulikult, kui arvestada sellega, et laulu tundide arv
keskkooli ülemastmele (III, IV, V kl.) *nüüd* endisest isegi suurem tuleb: 1 tunni
asemele 2 t. nädalas.

Pääliskaudselt vaadates näib asi kõigiti korras olevat. Tõepoolest on see aga
koguni teisiti!

Need kaks ülalnimetatud põhimõtet on sümpaatsed, kuid neist tekkind
ümberkorralduste tulemused (vähemalt laulu tundide suhtes) *näivad tegelikult
elus küsitavaina*. Ka ümberkorralduste *läbiviimises* on karta suuri raskusi.

Laulu tundide arv oli keskkooli endises tunnikavas kahes esimeses klassis
à 2 tundi nädalas ja kolmes viimases — à 1 t. Kuigi see viimastes klassides napina
tundus, sai asjatundja, kogend õpetaja, süstematiseerides oma töö maksimaal-
sete võimalusteni, ikkagi midagi huvitavat pakkuda.

Aga nüüd?

Nii paradoksaalne, kui see näib — on siin võimatu midagi mõistlikku ära teha, vaatamata sellele, et lõpuklassides tundide arv on suurenenud.

Jättes kõrvale arutluse tundide normi kohta ja lähenedes *tegelikule õppetööle* uue tunnikava järgi satume segadusse. Vaevalt leiduks tõsist õpetajat, kes saaks töötada niivõrt *erineva* koosseisuga, kui seda on keskkooli viie klassi õpilased *üheskoos*.

Arvan end mitte eksivat, kui pean *täiesti võimatuks laulu tunde (ikka selle sõna tõsises mõttes!)*, millest võtavad osa korraga kõik keskkooli klassid (I—V) — umbes 200 õpilast, sest see koosseis oma erinevuse tõttu on nii mitmekesist käsitlust nõudev, kuipalju selles on erinevaid klasse (s. o. erineva arenemisastmega õpilasi).

Ja mis kõige tähtsam — me *patustaksime raskelt noorsoo tervise vastu*, kui nõuaksime, et äsja algkooli pingilt tulnud, juba puht füsioloogiliselt erinev laps ühes kooris peaks laulma keskkooli lõpetaja küpse neiu või noormehega; kui nõuaksime, et nende hääle ulatus, paenduvus, vastupidavus peaksid olema ühesugused. Samuti liialdaksime nõudmisega, et nende oskused hääle tarvitamises oleksid võrdsed, et nende kuulmine oleks võrdselt arenend, et nende tunnete skaala oleks ühesugune. Oi! Terve rea võiks sarnaseid erinevusi tuua. Patustaksime veel raskemalt, kui nõuaksime, et õpilane oma mutatsiooni ajajärgul (mis keskkooli I ja II kl. sagedane nähe) laulaks *ühes kooris* valmivad lauljaga, kes oma häält vahalt tarvitades teda kaasa kisuks pingutustele, mis talle kahjulikud, päälegi kui koor on nii suur, et puudub võimalus ja aeg nende õpilastega eriliselt töötamiseks, nagu see klassilaulus läbiviidav. (Olgu siinkohal tähendatud, et mõningais Lääne-Euroopa keskkoolides moodustatakse sarnaseist õpilasist eriklassid. See on muidugi juba *ideaalne* töötamisviis!)

Siis distsipliin! See ei tuleks arvesse kui oleks kooris kõik sobivad lauljad, enam-vähem võrdsete võimetega, mis võimaldaks normaalset töötamisviisi. Kuid sarnaste erinevuste juures, nagu eelpool näidatud, kui tahakski võimalust leida iga rühmaga eriliselt töötamiseks, tuleks distsipliini küsimus paratamatult päevakorrale. Näib uskumatuna, et õpetaja suudaks distsipliini tarvilisel kõrgusel hoida, päälegi kui karta on, et see tund oma iseäralise töötamisviisiga muutuks õpilastele huvitusetuks. Ei saa ju kõige ideaalsemalt õpetajalt nõuda, et ta sarnaste töötamistingimuste juures peaks suutma huvitada kõiki õpilasi, liiati veel kui siia seltsib *repertuaari küsimus*, milles samade, juba varemalt selgeks õpitud laulude paratamatu mitmekordne *uuesti õppimine* 5 a. jooksul võib viia lihtsalt tüütavuseni, rääkimata sellest, et sarnane töötamisviis ei võimalda mingit süsteematilist arendamist.

Veel teravama iseloomuga on kõik ülaltoodu poiste koolides.

Ühislaul on meeliülendav, — ta kultiveerimine õpetajale tänulik ülesanne, kuid ainult siis, kui see on korraldatud otstarbekohaselt. Ma arvan — ka siis oleks võimalik teataval määral kokkuhoidu saavutada. Tarbekorral võiksid koondamisele tulla enam-vähem võrdsete võimetega klassid, eestkätt paralleel klassid, siis koorilaulu jaoks mõned kõrgemad klassid ja leiduks vast teisigi kombinatsioonid, millede arutamine ei ole käesolevate ridade ülesandeks. Vaatamata igasugu kombinatsioonidele *peaks iga klassi jaoks siiski üks eritund alles jääma*, kui tahetakse, et laulutunnil keskkooli õppekavas üldse mõtet oleks.

Ma ei tea, kui palju sellest 50.000 kroonisest kokkuhoiust, mis saavutatakse

Ülaltoodud ümberkorraldusest, tuleks laulutundide arvele, kuid arvates umbes poole üldisest summast, s. o. 25.000 kr., tekib küsimus, kas ei saa vaimline kahju, mis tingitud ülalnäidatud olukorrast, suurem, kui nood 25.000 krooni? Kas ei ole me siin liigsesse materialismi kaldund?

Meie muusikakultuur on nii kui nii võrdlemisi madal ja kui *kool*, millele paneme omad lootused, on võimetu selle tõstmiseks midagi ära tegema, siis oleks sellest väga, väga kahju!

Ülaltoodud read, nagu juba eelpool tähendatud, tahavad olla vaid erapooletuks mõtteavalduseks uue tunnikava puhul. Vaevalt et lauluõpetaja lootust võiks hellitada selle muutmisest lähemal ajal. Vähemalt on aga ministeerium oma määrusega pedagoogika nõukogudele jätnud õiguse maksmapandud tunnikava teatavates piirides muuta. On jäetud võimalus vähendada klassides mõne aine tundide arvu ja kasutada võidetud aega mõne teise aine tundide arvu suurendamiseks. On jäetud võimalus kooli ülalpidaja nõusolekul mõnede õppeainete tundide arvu suurendamiseks, milliste tundidega seotud kulud kannaksid sel puhul kooli ülalpidajad või aine õppijad.

Ning seda arvesse võttes tahaks loota, et vähemalt pedagoogika nõukogud ja kooli ülalpidajad siin asja katsuvad nii korraldada, et selle all ei kannataks eestkätt meie noorsugu, meie tuleviku lootus ja et meie muusikakultuur, mis meile kui väikerahvale mitte viimase järgu tähtsusega, ei lämbuks veel enne kui ei ole saand jalgu alla!

Tallinna, 10. juunil 1930.

Kellel on möödunud sajandi

üldlaulupidude noote?

Lauljate Liit soovib osta Liidu juures asuva muusikaarhiivi tarvis järgmiste üldlaulupidude noote:

II üldlaulupeo laulud	1879. aastast
IV üldlaulupeo meeskoori laulud	1891. „
VI üldlaulupeo segakoori laulud	1896. „

Päale nimetatute Lauljate Liit häämeelega ostaks ka teiste siin nimetatata üldlaulupidude noote ja Dr. K. A. Hermann'i

„Laulu ja mängu lehe“

aastakäike, eriti aga soovib Lauljate Liit „Laulu ja mängu lehe“ III aastakäigu noodiosa, VIII aastakäigu sõnalist- ja noodiosa, X ak. sõnalist ja noodiosa ning XII ak. sõnalist- ja noodiosa.

Ärge hoidke vanu haruldasi noote kodus, nii on need üldsusele kadund! Kui kellelgi nimetatud noote peaks olema, siis palume sellest teatada ühes müügitingimustega Eesti Lauljate Liidu juhatusele, Tallinna, Rataskaevu 22.

LEENART NEUMAN

LAULUPEO KÜSIMUSI

Eelolev 10. üldlaulupidu ja möödunud Tartu laulupidu on jälle mõne laulupeo küsimuse üles tõstnud, nende hulgas mitmed põhimõtteliku, praktilise iseloomuga. Meie poliitiline ajakirjandus on viimastel aastatel väga vähe ruumi annud ja tähelepanu pöörand muusikaelusse puutuvaile küsimustele. Sport ja sensatsioon nõuab ajalehe ruumi rohkesti oma alla. Kunst, seega ka muusika on meie suuremas osas ajakirjanduses hoopis tähtsusetaks, kõrvaliseks asjaks muutunud. Kui muusikast mõnikord kirjutatakse, siis säälg tihti kerge käega ja asjatundmatult.

Seda huvitavam oli lugeda Tartu laulupeo numbrites „Postimehes“, kes oli terved leheküljed toond meie muusikameeste arvami, mis säälpool meie muusika elu nähtuste üle mõeldakse.

Palju tabavat oli öeldud praeguse silmapilgu päevaküsimuse kohta: lauluõpetuse väljatõrjumine keskkoolist. Ka laulupidude kavasad, toimepanemise aega ja ettevalmistusküsimust puudutati. „Muusikalehe“ lugejatele on puudutatud küsimused ja seisukohad isegi üksikasjades teada, kuid tähtis on siiski ära märkida nähet ennast, et palju loetavate poliitiliste ajalehtede kaudu mõnegi aasta tagant muusika küsimusi kantakse ka neisse laialistesse hulkadesse, kes ei ole alalisteks „Muusikalehe“ lugejateks. Muidugi on see meie muusikale, meie üldkultuurile ja meie rahvaharidusele aina kasuks, kui vähemalt meie suuremad päevalehed rohkem ja süstemaatiliselt muusika küsimusi arutavad. Jääksid tulemata nii mõnedki üllatused, kui ka „lihtsureliku“ eelarvamised, mis meie muusikaelu arengule mitte just kasulikud ei ole.

Kui eelarvamistest rääkida, siis tahaksin täna kõigepäält puudutada üht eelarvamist, mis puutub laulupidude kavadesse.

Iga laulupeo eel ja ümber aga ka iga laulupeo järele on juttu ikka „uutest rasketest“ ja „vanadest, lihtsatest, viisirikastest“ lauludest. Täevale tänu, veel ei ole muusika küsimuses seda päris liigitamist „vanade“ ja „noorte“ vahel olnud „vanurite, keskurite, noorurite“ näol. Veel puuduvad meil muusikas sellekohased narrurid. Meie andelisemad noored teavad, et neil kogenend vanemate käest ikka veel mõndagi õppida on ja nii neile enestele kasulik on mõnikord veel „äraootaval seisukohal“ olla, ja meie tublimad vanad tunnevad tõsist rõõmu iga juure tuleva noore *talendi* üle. Mõni üksik enesearevustuseta ehk ennast täispuhund „noor“ või jälle kitsarinnaline „vana“ võiks olla ikkagi meil ainult erandiks üldises reeglis, mis meil neid ebanormaalseid liigitamisi ei tunne. Muusika on liig lai ala ja inimeste anded liig mitmekesised seks, et „vanad“ või „noored“ *üksi* siin kõike äräutleks.

Nii siis ei ole meil eeskava vaieluste juures iialgi olnud õieti „noorte“ ja „vanade“ küsimust, vaid on olnud puhtal kujul maitsete ja seisukohtade lahku minekud aastatest rippumata. Veel rohkem: meil on noori, kes vanadest „konservatiivsemalt“ kirjutavad või kavu kokku seavad. Nii siis otsustab ikkagi muusikaline maitse, samuti üldine areng ja suund, milles teatav muusik on kasvand ja tegutsend. Samasugune nähe on ka laialisemates lauljate hulkades, isegi kuulajate juures. Väga palju tähendab suund, milles on harjutud mõtlema ja tundma, seega õieti kasvatus ja harjumus ise. Kuid inimene ei ole ju õieti sugugi nii paendumata ja ühekiilne, kui ta tihti ennast lihtsalt „laseb minna.“ Ja kui eriti 8. üldlaulupeo järele olevat kuuldavale tulnud hääled koorijuhtide hulgas, et laulupidudel peavad kõlama „vanad viisid“ ja mitte „uue muusika,“ siis on sellepoolest seitsme aasta jooksul, mis õieti väga lühike aeg on, juba palju muutund. Ja muutust ja selgitust on toond mitte niipalju vaielused ja seletused, kui töö ise, elu ise, laul ise. Sest saadik, kui meie koorid ise hakkavad kokku puutuma „uue“ muusikaga, on paljud neist omi endiseid seisukohti revideerind, paljud ka juba muutnud. Kui „Muusikalehe“ lugejad paar nummert eelpool kuulsid, kuidas mingisugune vähetuntud ajaleht räusand oli „eluvõõrast elukutseliste muusikute kunstist“ 10. laulupeo kava puhul, siis võib küll peaaegu kindlusega öelda, et niisuguste ridade kirjutaja vaevalt kunagi ise seda „eluvõõrast“ kunsti laulnud on (ei tea, kas kuulnudki!). Kuid sõnadega, eriti lõöksõnadega luuakse eelarvamisi, eriti tundmata teo enese vastu.

Möödund Tartu laulupidu oli siin selle poolest huvitavaks õppetunniks, et tema kava sisaldas ka neid „vanu ilusaid viise.“ Ja mida me nägime ja kuulsime? Just need jäid siin kahvatuks ja mõjutaks, kuna 9. üldlaulupeol jälle mõnigi teos, mille kallale eelarvamisega asuti, pärast kui ta lauljatel „käes“ oli, siis ka nende ja kuulaja südamesse tungis.

Me tuleme seega otsustava küsimuse juure: mis uus ja võõras tahab ainult natuke rohkem harjumist ja *harjutamist*. Kahjuks ei mõistetud ka pääle 9. üldlaulupidu küllalt *pääasja* äramärkida, mis sääl *otsustavat* oli. *Pääasja* olid meil õieti vähesed tähelepannud. Ja ometi oli viimase 9. laulupeo kordamineku aluseks see seesmine vabadus, andumus ja muusikaline hoog, mida ainult seepärast võimalik oli saavutada, et materjal oli paenduv ja küps modelleerimiseks, teiste sõnadega: kavakindlad *eelharjutused* olid võimaldand suure osa lauludesse, nende *sisusse* tungida. Kahvatuks jäid sääl need laulud, kus just ettevalmistus ei olnud veel suutnud raskusi võita, nii siis ei olnud süüdi igakord mitte teos ise. Huvitav on siin jälle äramärkida eelarvamise mõju. Teatavasti ei laulnud suur osa koore kaasa Saare „Jaan läheb jaanitulele.“ Kahju, et nad *eelarvamise* mõjule ennast olid annud, selle asemel, et *teoga* asjast värskelt kinni haarata.

Mäletan, kuidas sagedasti eelproovidel mõned koorijuhid kaebama tulid, sõnades: „mis Jaanist saab?!“ See oli juba algusest pääle osa kooride juures *eelarvamise* loond, millest üle ei saadud. Ei ole kahtlust, kui lauljad sama lahtise südamega otse alguses laulu kallale oleks asund, nagu teiste laulude puhul, nad oleks raskustest üle saand ja kõik andumusega ja rõõmuga sellegi laulu laulnud.

Ettevalmistus nõuab seega praegustel laulupidudel aega ja teadlikku harjutamist.

Eeloleva 10. üldlaulupeo kava ees seistes, tekib kohe päänure: kuidas eelharjutusi korraldada, päälegi sarnase kava juures. Tõsi, natuke on siin lauljate suhtes töö jaotusega arvestatud. Kuid ka üldjuhtide suhtes on suuremat tööjaotust tarvis, kui kunagi varem. Nende ridade kirjutajale tundub, et juba praegune kava nõuab vähemalt neli üldjuhti. Küsimus ei seisa niipalju ettekande juhatamises, kui just eelharjutuste tegemises. Kui veel suurem helitöö juure tuleb, ei pääse vist viiendast üldjuhust. Igatahes seisame 10. laulupeo eel mitte üksi uue kava, vaid ka uute, senistest veel suuremate *ettevalmistustööde* ees, muusikud kui lauljad. Suurem üldjuhtide arv ei tuleks mitte üksi kasuks laulule enesele, vaid peaks kujunema ka *kergenduseks* lauljatele eelharjutuste suhtes, rääkimata elustamisest ja vaheldamisest, mida sarnane töö kaasa toob. Igatahes on ettevalmistus ja kava sooritamise küsimus mitte väiksema tähtsusega, kui kava ise, mida varakult arutama hakatud ja palju hoolt tema pääle kulutatud.

Nende muusikaliste pääküsimuste kõrval puudutaksime ka veel mõnede rohkem praktilist laadi laulupeoküsimuste juures, mis küll osa lauljaile, eriti Lõuna-Eestis, vast juba tuttavad sellekohasest pikemast kirjutisest „Postimehes“ nr. 187 (14. juulil). Säälsamas puudutasime ka kava kokkuseadmise viisi, nagu seda toimitud näiteks eeloleva üldlaulupeo puhul, tuues vastandina kava kokkuseadmist möödunud Tartu laulupeol. Kava kokkuseadmise viisi kõrval tundub siis ka huvitava võrdlusena nende kahe kava juures juba mainitud ammuaegne vaidlus „uuemate“ ja „vanemate“ laulude vahel. Uuemate laulude suhtes tõi meile juba õpetlikke kogemusi 1928. aasta üldlaulupidu.

Laulupidude kava küsimus on, nagu kuulnud oleme, ammust ajast vaidlusi esile toond. Laulude valikul, laulude kaval on ka määratu tähtsus. See on niisama, kas ulatatakse rahva kätte hää või halb raamat. Kas paneb ta selle pääle lugemise igavusega kõrvale, või saab ta sellest midagi. Kui siis veel arvesse võtta, et laulupeonoot trükitakse suurel arvul, siis ei ole ka juba rahalisest küljest vaadatuna ükskõik, kas siin raisatakse, või produktiivset, tulutoovat (siin muidugi vaimlises mõttes) väljaminekut on tehtud. Rääkimata laulupeo saatusest ja kordaminekust.

Viimasel ajal on püütud ka silmas pidada, et rahva sekka laulupidude kaudu uus, seni mitte avaldatud noodikirjandus läheks. Nii sisaldas 1928. a. laulupidu noot üle 30 laulu, nende hulgas kaks kolmandikku uusi, lauljatele tundmatuid laule. Alguses tundus see võõrastavana, kuid peoks olid kõik laulud hästi äraõpitud, just mitmed uued „lõid läbi“ ja meie kooridele jatkus armastatud vanade laulude kõrval, ka sama häämeelega lauldud uusi. Muidugi kavad, kus kõik laulud õnnestund ja mõjuksid, pole olnud ja leidub ka vaevalt kontserte, kus kõik palad ühteviisi mõjuvad.

Ka eeloleva 1933. a. üldlaulupeo kava ümber olevat resolutselt mõtteid vahetatud. Sel puhul olgu öeldud, et Lauljate Liit siin on hästi toimetand, kui tema aegsasti kavatsetud laulude kava ajalehtedes teada andis, paludes mõtteid avaldada; kui tema pääle selle veel kirjalikult helitegelaste poole pööras ja nende arvamist veel eraldi küsis. Kuidas see „koalitsiooni“ kava lõpuks välja kujunes ja kui laialdane või kitsas selle ulatus on, kui mõjuv tema ette-

kanne, eks seda kuule siis, kui laulud kolme aasta pärast kõlavad. Praegu on laulud juba triikis. Kava sisaldab 32 laulu, liigitatud üldsegakoorile (16), erisegakooridele, üldmeeskooridele, erimeeskooridele ja üldnaiskooridele. Püäle selle üks suurem eesti helitöö. Huvitav on kuulda („Muusikaleht nr. 4 ja 5/6), et kava küsimust on möödunud aastast saadik 40 mitmesugusel koosolekul arutatud, ja et Lauljate Liidule on ligemalt 70 isikut ja organisatsiooni kava kohta sooviavaldusi ja nõuandeid saatnud, milledest suurem osa on leidnud kava koostamisel tähelepanu ja rahulduse.

Kui meie praegu möödunud Tartu laulupeo muusikalise külje juure pöörame, siis toimiti siin teisiti. Õieti ei teagi, kes ja mis siin kava kokkuseadmist mõjutas. Nüüd seda veel üksikasjalikult seletama minna ei olegi enam tarvis, kuid teadlikud peame olema, kuidas asju mitte ajama ei peaks. Kui siis noodid trükist ilmusid, oli selge: mitte hästi õnnestund.

Kui veel lisaks tuli ettevalmistuse aja lühike vältus, siis ei olnud tarvis prohvetlikku vaimu, et Tartu laulupeo muusikalise külje õnnestumise ja meie koorilaulu võimete edasiviimise kohta skeptiline olla.

Juba 1909. aastal seadis Tartu muusikapäev kindla põhimõtte üles: üksik-laulud, mida üldkoor laulab, olgu eesti heliloojate omad; selle järele on senini igalpool toimetatud, ka väikestel laulupäevadel; praegu möödunud laulupeo kava ei olnud sellega arvestand. Nagu oleks meil puudu oma hääst koorilaulu literatuurist. Eriti silmatorkav oli see meeskooride juures. Kuue laulu hulgas, mis laulupeo noodikogus meeskoorile trükitud, figureerib kolm (pooled!!) laulu E. Grieg'i, Sven Körling'i ja Emil Genetz'i sulest! Meie mehed oleks hästi toime saand ka oma heliloominguga ja palju түsedama kavaga, kui neile seekord anti. K. Tärnpu oli viimastel aastatel teadlikult ajaga kaasa sammudes, hoopis paremat ja teistsugust loond, kui et tarvis oleks olnud ka teda halemeelelt „liedertafeldama“ panna. Nüüd ei olnud meeskooridel õieti huvi ega suurt mõtet omale laulupeo noote muretseda.

Siin oli kava koostades toimitud emba kumba, kas täiesti põhimõteteta, või jälle teadlikult eesti rahvusilmelisest laulust mitte hoolitud.

Kuid noodid ilmusid trükist, laulupeo aeg määratud, osa tegelasi juba üles annud, ja nii siis ei olnud enam aega vaidlusteks. Lauljate Liidu Tartu osakonna juhatusesse valiti uued mehed, need said nii siis muusikaliselt, aga ka muidu, raske päranduse kaasa.

Nüüd on laulupidu mööda — ja ta oli muusikalisest küljest vaadatuna suureks õppetunniks. Ta näitas jällegi ka rohkesti, mida ei pea tegema.

Kõige püält: ei tohi laulupeo kavas lühikestel lüürilistel, rääkimata senti-mentaalistest, paladel ülekaalu olla.

Kava, mis sisaldab rohkesti laule, kuigi kergeid nagu seekord, kuid suurele lauljahulgale, tarvitab ettevalmistusi; tarvitab harjutusi, kus vähemalt tunduv osa lauljaist astuks ükski kord otsekohesesse kontakti ühelgi eelharjutusel laulu juhatava üldjuhiga.

Mööda on see aeg, kus tarvis oleks karta oma rahvusliku ilmega laulude eest. Küll nad „läbi lööma“ hakkavad, pandagu neid ainult kavasse.

Kui meie jälle vähenõudlikumaks muutume kava ja ettekannete ettevalmis-tamise suhtes, siis viime laulu jälle tagurpidi.

Juba kätte võidetut ei tohi nõrgestada! Ja kas ei mõelda natuke järele, et laulupidu ise selle all kannatab, et laulupidu ennast enne halvatakse, ja viimaks vast koguni maha maetakse, kui siin parooliks saab: „küll ta läheb“. Ärgu arvatagu, et laulupeo kavade ja ettekannete kõrgemast tasapinnast huvitatud on üks salgake „kunsti tagaajavaid“ muusikamehi, nagu lööksõnadega ikka küsimusi kergem „otsustada“. Kümne, viieteistkümne tuhande laulja hulgas leiate samuti vast tuhandete kaupa loetavaid naisi ja mehi, kes hästi tahavad laulda, kel huvi kaob laulu ja laulupeo vastu, kui lastakse lihtsalt minna. Möödunud laulupeol pidi ka mitte-muusik tundma, et ükski pala laulupeo eeskavas nii vabalt ja rõõmsalt (puhtusest ja täpsusest rääkimata) lauljate rinnust ei vooland, kui pühapäeval lõpuks lisapalad. Miks? Kuigi nad eelmisel laulupeol ja varem ettekandel olnud, oli neid tol korral enne õpitud, oli varem eelharjutustel nende kallal tööd tehtud. Selle tagajärjel võidi ennast nüüd vabalt anda. Ja ometi oli kava seekord võrdlemata kergem kui endistel viimastel laulupidudel. Kuid suure lauljate kogu juures on tarvis eelharjutusi ja veel kord eelharjutusi ja võimalikult sama üldjuhiga, kes samu laule ettekandel juhatab.

On rõhutatud laulupidude suurt kasvatuslist tähtsust rahva kohta. Muidugi on tal seda, ja täiesti suurel määral. Kuid kasvatada võib hästi ja halvasti. Meie aeg mõistab ka viimast väga hästi! Ja seepärast ei ole mitte ükskõik, kas inimestelt soovitakse näha korda ja korralikkust ning vastutustunnet, ka ilumeelt, või öeldakse ka siin lihtsalt „küll ta läheb“.

Nüüd pöörame natuke küsimuse juure: kuidas lauljaid teise päeva pääproovile saada? Tartus olnud sama nähe, mis viimasel laulupeol Tallinnas: pühapäevasele proovile tulnud ainult väike osake lauljaid. Peavad põhjused olema, miks inimesed ei tule. Ja tõepoolest: kui on sõit, pidupäev proovi, rongikäigu ja kontserdiga juba seljataga, kas võib siis nõuda, et inimesed teisel päeval vara hommikul jälle värskelt proovil oleksid?

Kuidas oleks, kui tulevikus pühapäevane proov kella 7 asemel kas või alles kell 11 ära peetakse? Lühike, paaritunniline. Ja kui siis ka kontsert mitte kell 4, vaid hiljem algaks? Aga proovi, täit proovi on tarvis. Ilma proovita jääb osa pühapäevast kava ikka kui mitte just kõikuvaks, siis vähemalt tiivaseks, raskepäraseks, seega mõjuks oma ettekande poolest. Või tuleb hoopis teine aeg proovi jaoks otsida? See pühapäevase kontserdi pääproovi küsimus on igatahes palju tõsisema iseloomuga, kui ta eemalolijale paistab. Mida kaugemale meie jõuame aastast aastasse, seda paljunõudlikumaks muutub ka laulu muusikaline külg meie laulupidudel nii kavalt kui ettekandelt. Ei tohi siin üldse võrdluseks tuua küsimust: kuidas võidi endistel laulupidudel vähema proovide arvuga laulda. Vahe tohiks juba eelöeldust selge olla: vahe kavas kui ka kõigepäält lauljate arvus on hoopis isesuguseid tingimusi seadnud. Ja kui me siin ei leia väljapääsuteed pühapäevase proovi suhtes, teiste sõnadega, kui peame ka edaspidi selle proovi nurjumisega arvestama, siis peame juba ette valmis olema ka selle mõttega, et pühapäevane kontsert ise väga ebaarmsaid üllatusi võib tuua. Ja mis veel tähtis on: niisugune nähe, kus ainult osa lauljaid proovil käib, on distsipliini vaesuse tunnistus, ja võib üldse kergesti viia lauljaskonna kohusetunde lõdvenemisele.

Siis: kas on mõtet erikontserte teha laulupeo ajal, väljaarvatud tegelastele? Nii seekord Tartus, kui paari aasta eest Tallinnas olid saalid peaaegu tühjad kuulajatest. Tähendab, laulupeo ajal ei leia inimesed mahti ega tunne tarvidust erikontsertide järele, kui need samal päeval on, kui üldkontsert.

Selle nähtusega arvestades võiks kaalumisele võtta järgmist: mis oleks, kui ühel järgmisel üldlaulupeol kasutame ära mõlemad linnad Tartu ja Tallinna? Üldlaulupeod peavad meile koguma hakkama järjest rohkem ikka ka väliskülalisi. Turistide vool juhitagu aegsasti seks ajaks Eestisse. Kui me siis laulupeo pühitseme päris põhjalikult, terve nädal aega?! Nimelt järgmiselt. Nädal algab Tallinnas, kus võõrastel küllalt näha. Aga ka kuulamiseks pakume: ooperit, sümfoonia kontserte, oratooriumi, muud vokaalmuusikat, solistide kontserte. Sääil oleks siis koht samuti eesti oma rahvuslikule muusikale, oma meeste loomingle: orkestrist, ooperist, kooridest ei ole meil puudu, kes ette kannavad, aga ka mitte oma helitöödest.

Nädala lõpul kogutakse siis Tartu paariks päevaks. Siia koguvad meie lauljad üle kogu maa — laulupeole. Pidukontsert on siis huvi keskkohaks. Mingisuguseid erikontserte, pääle niisuguste tegelastele, siin ei ole. Kõikide tähelepanu ja kõigi tegelaste jõud koondatakse siin juba pääkontserdile, oma kümne, viieteistkümne tuhande lauljaga.

Kas sarnane korraldus juba järgmisel üldlaulupeol maksuma hakkab, on teine küsimus. Veel puudub Tartul uus, sellekohane laululava. Kui seesugune tuleb, (vist Emajõe kaldale), siis olgu see ise juba arhitektooniliselt kunstitöö ja akustiliselt tõesti kõla-koda.

Et meie aga siin mitte üksi Tartu ja Tallinna, vaid kogu maa koostööni kord välja jõuame, tohiks küll mitte üksi mõeldav, vaid ka võimalik olla.

Mis üldlaulupidude kohasse ja ajasse puutub, siis on n. r. kirjutajal ikka tundund: viie aasta tagant vaheldades Tartu ja Tallinnaga. Kartused, mida mõnelt poolt kuuldud, nagu ei mahutaks Tartu kõiki lauljaid ja külalisi ära nüüd, kus mitmekümne tuhandega tegemist, on ekslikud.

Küll on aga kerkind vahepeäl teine takistus, mis küll, niipalju kui ette näha võib, esialgu üldlaulupeo korraldamise Tartust ära hoiab. See on juba mainitud laululava või kõlakojade küsimus. Vana laululava ühes platsiga võttis üle sport, mis iseenesest ju päris ajakohane nähe on! Praegu on siis laul ilma ulualuseta ja maalapita. Ja vaevalt tohime isegi nõuda ja tahta, et praegu suurt kapitali kõlakojasse (uus laululava peab tõesti kõlakoda olema) mahutatakse, nüüd, kus rahapuuduse nimel elavad inimesed lauluõpetajate näol koolidest vallandatakse, kus kasvaval noorsool lauluõpetus ära võetakse, ehk vähemalt kurioosumini kärbitakse, kus muusikakoolid õhus ripuvad, kus aga ka tõesti majanduslik häda just suure osa muusikute seisuses ennast ikka ja ikka rohkem tunda andma hakkab. Nii siis ei ole puhtmajanduslikkudel põhjustel praegu aeg Tartus uuele nõude- ja ajakohasele kõlakojale mõelda. Kõlakojade küsimus ei ole aga mitte üksi Tartu, vaid on praegu juba ka Tallinna mure. Teatavasti pidi praegune ehk viimane 9. üldlaulupeo lava järgmiseks laulupeoks täiendava väljaehitamiseni jõudma. Ja siin on õige tähtsate, otsustavate küsimustega tegemist. Mäletan, kui ajakirjanikud tulid kahe aasta eest laulupeo ettekannete ajal üldjuhte usutlema ehk intervjuerima, siis oli n. r. kirjutajal mees ainult üks soov ja vastus lühike: kõla-koda on tarvis. Millist praegu

otse ettekujutamata mõju ja jõudu võiks veelgi avaldada meie tuhandete laul, kui see mitte ilma ja tuulte hoolde ei ole jäetud, vaid omale veel tuge, kande- ja kõlapinda laululavalt leiab?! Siin seisab siis ka Tallinnal veel kaunis, aga raske ülesanne ees, muusikategelastel ja sõpradel, kui ka arhitektidel, kuidas kohase laululava abil meie üldlaulupidude mõju veelgi tõsta.

Kuid Tartu ja Tallinna üldlaulupidudega ei ole meie laulupidude küsimus üldse veel mitte lahendatud. Aegade ja olude paranemisel suudavad ka teised linnad (nagu näiteks varem juba Pärnu, Narva ja t.) jällegi suuremaid hulki lauljaid ja kuulajaid oma külge tõmmata. Siin tekibki jälle raske ülesanne meie muusikutele, eriti aga Lauljate Liidule, kuidas korraldada kõige otstarbekohasemalt, et huvi ei kaoks üldlaulupidude vastu, ilma, et maakondade laulupidusid ja laulupäevi oma mõju ja ulatuse poolest tähtsusetuiks teha. Juba ongi kultuurkapitali ringkonnis küsimust puudutatud maakonna laulupidude ulatuse piiramise suhtes.

See ei ole aga sugugi nii kerge ülesanne. Sest üheltpoolt on selge, et lauljatele ja laulukooridele vabadus peab jääma laulupidudest osavõtmise suhtes; teiselt poolt ei või Lauljate Liit passiivseks päältvaatajaks jääda ja lasta laulupidude toime panemist siin ja sääil ilma plaanita sündida. Seda on ka Lauljate Liidu kui ka muusikute ringkonnis ammugi ära tuntud. Viimasel ajal tähendabki juba see suure sammu edasi, kui kaks maakonda omale ühise kava ja ühised noodid on valind (kord oli see juba 1911. aastal Võrumaa ja Viljandi muusikapäeva puhul). Et maakonna laulupeod tihedas kontaktis ja kooskõlas üldlaulupidudega töötavad, seda peame ka tulevikus lootma. Eriti nüüd, kus üldlaulupeo kava juba kolm aastat varem teada ja sügisel isegi noodid ilmuvad, ei tohiks raske olla 1931. a. laulupäeval ja 1932. a. maakonna laulupidudel osa järgmise üldlaulupeo laule oma kavasse võtta. Kuid kõik see tahab läbiarutamist ja nõuab küllatki veel päämurdmist ja korraldust üksikasjades.

Seepärast tuleks hoiduda poliitilistel ajalehtedel liig kerge käega sulge haaramast ja liig kerge keelega arvustamast nii keerulises küsimuses, kui seda on laulupidude korraldamine muusikalisest küljest, kui nad peavad tõesti korda minema.

Väliskorra eest osavaid juhatajaid ja kordapidavat rahvast on meil olemas — seda ei ole ükski tunnistamata jätnud ja see avaldubki ikka igal meie laulupeol nii üleval viisil.

Et aga meie laulupeod ilma *muusikalise* külje korralduseta kokku langeksid, ja mõju avaldamata jätaksid, see on sama selge.

JULIUS VAKS

PASUNAKOORI ESIMENE KOKKUMÄNGU HARJUTUS

Kokkumängu harjutusele võib asuda juht, kui igal pillimehel helide tabamine enam vähem raskusteta sünnib, samuti ka mõned heliredelid ja väikesed harjutused kindlasti kätte on õpitud.

Esimeseks kokkumängu „looks“ võetagu nüüd Mi-bemoll mažoor heliredelist üks oktaav. Seda heliredelit soovitan sellepärast, et ta puhkpillide kooris kõikidele mänguriistadele ühesuguselt sobiv on, nii tuleb pillidel in B mängida üks oktaav Fa mažoori, pillidel in Es — Do mažoori ja pillidel in C (flööt, passid jne.) üks oktaav Mi-bemoll mažoori.

Kui ka see esimene kokkumängitud heliredel kõlab vähe võikalt, ei tohi see veel kedagi heidutada, väikese puhkamise ja vigade selgitamise järele muud kui jälle algusest pääle — ülesse ja ülevalt alla, igat heli paisutades (crescendo) ja kahandades (decrescendo) $\frac{3}{4}$ taktimõõdus liikudes; väikesi puhkusi kasutada juhi märkuste kuulamiseks ja pillidest vee välja valamiseks, et hääli alati selgelt ja puhtalt kostaks.

On heliredel niiviisi mitmed korrada läbi puhutud, katsutagu algust teha ka pillide häälestamisega. Muidugi ei taha algajal pillimehel pill sugugi hääles püsida, huuled on veel küllalt nõrgad, pillile sissepuhumine algeline, kuid katsuma peab siiski kõik pillid enam vähem ühte kõrgusse säada.

Pille häälestatagu alati ühe kindlasti hääles seisva puupilli (Clarnett in B) järele. Nagu ma aga tähendasin, ei püsi ka see pill algajal kuigi kindlasti hääles. Siin võib niisugustel juhustel ka mõne teise hädaabinõu, nagu kammertooni abiks võtta.

Pasunakoori häälestamisel on võetav harilikult in B pilli kolmandal joonel asuv Do, nii tuleb siis pillidel in Es võtta teisel joonel asuv Sol, in C pillidel aga noot Si-bemoll. Häälestamisel võtavad kas kaks pilli korraga häälestamisheli või teevad seda üks ühe alla, see on selle järele, kuidas kellelgi hõlpsam on kindlaks teha vahet pillide vahel, et neid siis täielisele kokkusulavusele õiendada.

Kõige esmalt häälestatakse puupillide grupp, sest need on pillid, mida ei saa palju välja tõmmata ega sisse tõugata. Nende järele tulevad siis juba järjekorras vähematest pääle vaskpillid.

Kui siiski kõige häälestamise pääle vaatamata pill hääles ei seisa, ei tule seda põhjust alati pilli juurest otsida, vaid enamail kordadel on siin süüdi pillimees.

Pillide häälestamise soovitan juhil igal harjutusel ja enne igat mängu kindlasti toimetada. Tihe pillide häälestamine mõjub ka kasvatuslikult hästi, ta selgitab igale pillimehele, et puhas kõla on kõige ilusam, samuti õpib ta tihedate häälestamiste järele ka ise oma pilli ruttu häälestama.

Kõik harjutused sündigu alati juhi kindla ja selge taktilöögi järele. Siin peab juht juba selged veerandid välja lööma (mitte aga muusikaliste lausete ja silpide järele, nagu seda laulukooride juhatamisel tehakse, kus pea iga noot välja vehitakse). Iga esimene veerand alla ja viimane üles, see on seadus ja ühtlasi ka kõige kergem ja lihtsam arusaamiseks. Niisuguse taktilöömise järele on pillimehel kerge mängida ja igal ajal, ka pooles või veerand taktis oma osaga sisse astuda.

On paar heliredelit bemollidega ja sama palju dieesidega kokkumängus puhalt kätte õpitud, võib asuda mõne lihtsama muusikapala õppimisele. Alguses võiks see olla mõni lauluviis või koraal, mis mitte liig kõrgele või liig madalale ei lähe, samuti ka märke (bemolle või dieese) rohkem võttes ei sisalda, kui heliredelites õpitud. Aja kokkuhoiu mõttes soovitan iga pillimehega antud muusikapala enne üksikult läbi võtta, siis juba gruppide viisi eraldi ja viimaks kõik kokku. Niisuguse töötamise tagajärg on alati kiirem ja puhtam mängutüki äraõppimine.

Et suurem osa meie pasunakoovidest maal asub, kus kooskäimine alati hõlbus ei ole, harjutusi aga peab pidama, siis võib siin nii toimetada, et osa koori, näiteks I hääled tulevad ühel, II hääled aga teisel päeval, kokkumänguks aga kõik korraga, või ka mõned hääled, kellega juhil tarvis veel eraldi töötada, tund või pool varem. Kuigi see juhile on raskem, hoitakse sellega hulk aega kokku ja edasijõudmine on kiirem ja viljakam.

Võib kindlasti öelda, et pole mõtet ühe muusika palaga kokku mängimisele asuda, kui ta kõigil veel üksikult ja rühmade viisi selgeks ei ole õpitud. Enne ära õpetamata mängupala kokkumängimine arendab ainult ebapuhast, valesti puhutud lohakat mängu, mille muusikaline väärtus väga kaheldav.

Kõik pasunakoori harjutused alaku alati heliredeli puhumisega ja pillide häälestamisega, kuigi see toiming oma paarkümmend minutit ära viidab, on kasu sellest äraarvamata suur.

Mängimine harjutustel nii ka mängudel sündigu tingimata selleks valmistatud noodipultidelt või laudadelt, et ära hoida tervislisi rikkeid kopsus ja selgroos, mis võivad aset leida küürus lamada laua taga puhudes. Liiategi on niisugune pilt ka vaataja silmale ebameeldiv.

Iga pillimehe kohuseks ja auasjaks olgu oma pill puhas ja korras hoida. Terve ja lappimata pilliga on mäng kergem ja puhtam. Samuti jätab niisuguse pilliga esinemine kuulajasse ja vaatajasse häa mulje.

Harjutustelt ja mängudelt puudumist või hiljaksjäämist ei loeta enam nüüdsel ajal vooruseks, vaid enam viisakuse puudumiseks ja oma seltsimeeste väheseks austamiseks.

On keegi vabatahtlikult võtnud endale kohustuse, siis täitku ta ka seda ausasti. Tunneb ta, et ta seks nõrk on, halastagu enda ja teiste pääle, pangu pill varna, küllap leidub teisi, kes asjast rohkem huvitatud.

K. LEICHTER

EESTI RUNOVIISID

Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus. Tartus 1930.

(Algus nr. 5/6-das)

Ülemannes eelpool esitatud üldist laadi märkustest eessõna üksikasjade juure, leidub säääl pääle I lhk. oleva vea, kus alt kuuendas reas trükitud „... viisirea taktide arv...“ pro „viisirea löögiühikute arv (die Zahl der Taktfüsse)“, kuna jutt on takti alaosadest, õige omapäraseid ja iseloomulikke sisulisi kurioosume. Et nüüd, kui EÜS viiside kogu pääle sõjaaastail Soomes viibimist juba mitmeid aastaid hoiul Eesti Rahvaluule Arhiivis (ERA), seda runoviiside 1929. a. kirjutatud eessõnas (lhk. VIII) juhatakse otsima EÜS arhiivi, siis on see väga iseloomulik nähe, sest ta laseb ette oletada kurbi tulemusi, mis sellele järgnevad, kui korraldaja ega toimkond, kelle hoolitsusel kõneall olev teos ilmud ja kes vastutav korrektoori eest, ei tea, kus asuvad teoses kasutatud originaal-materjalid. Seda teadmatust või hoolimatust (?) tõendab omalt poolt asjaolu, et hulk viise, Lähteenkorvu ja Lindpere korjandused on Soome Kirjanduse Seltsis (SKS) ja pole neid kunagi hoidnud EÜS arhiiv. See on igal juhtumisel kurioosum, mida originaal-materjalide avaldamisel vist harva juhtub. Kõige suuremaid raskusi valmistab aga omapärane viiside tsiteerimine, milleks korjaja nime järele on sulgudes antud number. Selle tsiteerimise järele osutuks originaalide leidmine peaaegu võimatuks, kui mitte suurem osa kasutatud materjali ei oleks ERA-is kopeeritud ja geograafiliselt katalogiseeritud. Kuna kogutud arhiiv-materjal on korraldatud aruande-aastate järgi (1904—1916) I—XII mappi, kus iga leht pagineeritud, siis on õigeks ja otstarbekohaseks tsiteerimiseks ka need numbrid tarvilikud, mille järele näit., nr. 4 „Saar-Siimer (246)“ õige tsiteerimine oleks EÜS IV 1525(25), milles EÜS võib ära jääda, kui teised vähem materjali andvad kogud (kõneall olevas teoses SKS kogu) oleksid äramärgitud ja eessõnas vastavalt tähendatud. Sellest õigest tsiteerimise näitest paistab silma veel teiuue lahkuminek, nimelt erinevad sulgudes antud viisi numbrid, mis sellest tingitud, et mitmed korjajad ja juhuslikud viiside saatjad on neid märkind kahe numbriga (Soomes vahest kolmas juure lisatud), milledest ühed tähendavad teatud korjaja kõikide viiside, või enamasti sama korjajamisaja viiside üldarvu, teised aga kas eri kihelkondade või koguni eri laulikute (Penna) viiside üldarvu ehk teksti numbreid. Kui tsiteerimiseks ainult neid numbreid kasutada, siis oleks pidand kas ainult ühes kindlas mõttes tarvitatud, või kõiki olemasolevaid välja kirjutama [mõnikord on viimast nõuet täidetud, vrdl. nr. nr. 20, 111, 290, kuid juhuslikult, näit., on nr. 47. tsiteeritud „Penna-Sildnik (26)“, kuna noodi joonestiku ette on pandud 97/1, mis õige viisi number, miks ta aga erakorraliselt, ainsal juhusel terves kogus, sinna on asetatud, jääb arusaamatuks]. Kuna seda nõuet pole täidetud, siis raskendab see originaalide leidmist tunduvalt. Samuti jäävad, neile kes arhiivmaterjaliga tuttavad pole, arusaamatuks kahe- ja kolmekordsed korjajate nimed, nagu: Saar-Siimer, Viljak-Rosenstrauch, Vålbe-Martin-Rosenstrauch (nr. 49) ja teised. Võimata on ilma vastava märkuseta taibata, kas on siin tegemist rohkearvuliste naiskorjajatega, nimede muutmise ajajärgu nähtusega või millegi

muuga. Et neist esimene viiside, teine sõnade üleskirjutajat tähendab, siis oleks pidand seda eessõnas selgitama. Selle märkimise juures esinevad aga ka vead, näiteks on Siimer ilma Saare abita ka viise korjand, kuna samuti vale on Väibe-Martin-Rosenstrauch, sest viimane oli kahel eelmisel nende eriteekondadel, kuigi samades kihelkondades, sõnade üleskirjutajaks, runoviisides toodust aga on võimata aimatagi nende nimede taga peituvate isikute ülesandeid.

Eessõna puuduseks on veel see, et tähendamata on jäetud, missuguste ja miks just nende teatud aastate korjamismaterjal on kasutatud, sest osalt on ära toodud 1914. a. materjali (näit. Sollmann, nr. 5 j.t.), kuna välja on jäetud hää materjal 1912. aastast (Väisäneni korjandus), samuti on mõnelele viisidele korjamisaasta juure märgitud, nagu Lähteenkorvu (kuigi mitte järjekindlalt, vrdl. 1, 2, 6, 7, 13, 114), Hermanni (87, 256, 758 jne.) ja Gutvesi (21, 91 jne.) viisidele. Nähtavasti on see sündind ilma korraldaja teadliku taheta, juhusliku mootorse toimingu kaudu, sest kuigi kahe esimese viisid on möödunud sajandil korjatud, seega vanem materjal, mis oleks võind põhjustada aastaarvu juurelisamise, on Gutvesi — selle „andekama“ rahvaviiside raha ette produtseerija — omad pärit a. 1909. Seega ka siin ebajärjekindlus, juhuslikkus.

Et selget pilti saada sisus esinevaist puudusist eessõnas ette toodud muutustega arvestades, tähelepanemata jättes juba esitatud tsiteerimise puudusi, samuti arvestamata juhustega, kus tekstist tingituna on kaheksandiknootide asemel trükitud kaks kuuteistkümmendikku (näit., nr. 27., kus see punktidega ära tähendatud), või kahe kaheksandiku asemel üks neljandiknoot (näit., nr. nr. 1270. ja 1271. viimaste taktide viimased noodid), kõrvale jättes ka mažoor- ja minoortüüpidesse jagamisel tekkind tonaalsuse vead, mida Zeiger eelpool nimetatud kirjutises kaunis pikalt käsitand, tuues aga eriti neid puudusi ja vigu, mis originaalis antud viisi ja teksti suhteid ja sisulisi omadusi muudavad ja kus need muutused ilma originaali abita pole märgatavad, selleks on originaal materjaliga võrreldud 200 laulu, kuna võrdlemiseks võetud 236 laulust 19 kuuluvad SKS kogusse ja 17 puuduliku tsiteerimise tõttu jäid leidmatuks. Nende juhulikult võetud laulude nr. nr. on järgmised: 1—50 (37, 39, 48) *), 800—849 (801, 813, 814, 824), 1251—1300, 1661—1671, 1812—1818, 2001—2050 (2007, 2014, 2020, 2024—2026, 2033, 2036, 2047), 2138—2149 (2139) ja 2574—2580. Esimesed viiskümmend laulu on võrreldud ka Launise käsikirjaga, et selge oleks, millest mõnesugused vead on tekkind.

Kontrollitud 200 laulust on 11% vigased juba kihelkondade märkimise tõttu. Neis kas puuduvad kihelkonna nimetused, nagu: nr. nr. 2012 ja 2032 (on: V. Maarja ja Urvaste), ehk on need valed: nr. nr. 28, 806, 1265, 1665, 2013 (numbrite järjekorras peavad olema: Karksi, Koeru, Koeru, Sangaste, Kodavere); või seisab kihelkonna nimetuse asemel maakonna nimetus: nr. nr. 38, 827, 845, 1295 (Peetri, Anna, Peetri; kas Peetri, Paide või Anna), kahe asemel peab olema üks: nr. nr. 800, 1262, 1263, 1300, 1812, 1814, 1817, 2034, 2046, 2147, ehk ühe asemel kaks: nr. 50. Ülesloetust on otsekohe näha, et need puudused on tingitud korraldaja rutulisest tööst ja korrektuuri puudumisest (või tehti seda siiski?), sest kihelkonnad on nähtavasti märgitud harilikult korjanduse algul antud üldandmete põhjal, mida tõendab ka asjaolu, et eriti palju on ühe kihelkonna asemel antud kaks, ehk pandud maakonna nimetus.

Vigu meloodiate noodistuses on neljal juhusel: nr. 23. teises taktis peab kolmanda si noodi asemel olema do, nr. 28. kolmanda ja neljanda takti viimaste mi-de asemel re (sol, mi, fa, re), nr. 800. neljanda takti esimese la noodi asemel sol ja nr. 1293. teise takti neljanda noodi mi asemel re. Selle vastu leidub arvamata palju eksimisi mitmete muusikaliste märkide suhtes (♩ ♪ ♫); takti, variantide ärajätmise või nende vigase edasiandmise ning eeslaulja ja koori märkimistes. Väga sagedasti on ära jäetud ka legato märk, mis pole suure tähtsusega sääl, kus ta tarvitatud tekstist tingitud kahe noodi sidumi-

*) Sulgudes on leidmata laulude numbrid, kuna SKS kuuluvad, mis Soomes ja käesolevas kirjutises ei oma peaa mingit tähtsust, ning korjajate nimede (Lähteenkorvu, Lindpere) kergesti leitavad, on jäetud välja märkimata.

sel, kuid omab suure tähenduse eriti kiigelaulude juures, sest neis lauldakse legatoga seotud noodid kas väga seotult, või koguni omapärase glissandona, kus heli kõrgus ja intervallid tihti ebakindlad ja uurimiseks võivad eriti väärtuslikku materjali pakkuda. Veel halvem on aga nähtus, et runoviiside kogus on liialt palju fermaate, kuna originaalis ja Launise käsikirjas nende asemel seisab $\bar{\cdot}$. On täiesti vale seda märki asetada harilikku fermaadiga ($\bar{\cdot}$), kuna nad mõlemad omavad eri tähenduse ja võivad esineda ühes ja samas viisis. Selle $\bar{\cdot}$ märgiga, nagu nõuavad seda korjamise juhised, on ära tähendatud noodid, mida laulja teatud puhkudel venitab. Nende kahe märgi erinevuste selgitamiseks olgu Viljaku märkused tema viiside seletavast kaaskirjast (EÜS VIII 1284):*) $\bar{\cdot}$ = . Kiige toonide juures teatud (bestimmt), mis kiige oõtsumisest ära ripub. Niisuguse „toonid“ kinnipidamised on oma vahel ühe pikkused (kiige oõtsumised). Teiste toonide juures vastava tooni *pikendus*, mida õieti ära määrata ei saa (ad libitum). $\bar{\cdot}$ on vabam kinnipidamine ja aja poolt kauem vältavam (võrdlemisi $\bar{\cdot}$ -ga).“ Näituseks esinevad nr. 1277., mõlemad märgid: (näide 1), kuna trükitud pole neist mitte ainustki, mille tõttu see rütmiliselt omapäralt ja väga huvitav viis runoviiside kogus trükitud lihtsus-tatud kujus midagi erilist ei ütle. Märgid ($\bar{\cdot}$) on üldse ära jäetud veel

1) $\frac{3}{8}$
Sõit-sin tee-da ti-pu - - lis-ta.

2) $\frac{2}{4}$
Not-ku, notku, neu-la ke ne.

3) $\frac{6}{4}$
Not-ku, not-ku, neu-la - ke - ne.

4) $\frac{6}{8}$
Oh mi-nu kuldsed kii-gu ta-jad

5) $\frac{3}{8}$
Oh mi-nu kuldsed kii-gu - - ta-jad.

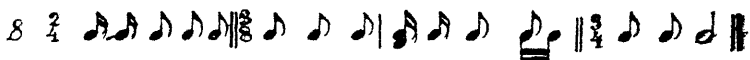
6) $\frac{3}{8}$
Jaa-ni - kõ - ne, vel - le - kõ - ne.

7) $\frac{7}{8}$
Jaa-ni - kõ - ni, vel - le - kõ - ni

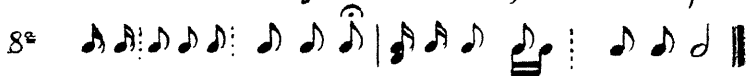
*) „Toon“ tähendab ka viisi (rahva nimetus), millest tingitud Viljaku märkuses kahe mõiste edasiandmine ühe sõnaga.

nr. nr. 847, 1663, 1816 ja 2028, kuna vigased on: nr. nr. 24, 25, 34, 38, 45, 46, 1290 ja 1294, kus igal pool — asemel tarvitatud — ja nr. nr. 35, 44, 1259, 1275 ja 1276, kus osal nootidel — puudub. Kuid pole lepitud ainult sellega, vaid on isegi viise ümber tehtud, näit., nr. 1253 on $\frac{2}{4}$ taktist seatud $\frac{6}{4}$ takti ja — -ga märgitud kaheksandiknootide tehtud neljandikkudeks (muidugi ilma — märkita), mille tõttu originaalis antud kahe esimese takti asemel, mis identsed kahe järgnevaga: (näide 2), on trükitud: (näide 3). Sama nähtus esineb nr. 1287. juures, kus — märgitud kaheksandiknootide on muudetud neljandikkudeks, mille tõttu $\frac{2}{4}$ taktist kujunes $\frac{9}{4}$ takt. Pääle ette toodud vigade esinevad veel fermaadi (∩) ärajätmised (nr. nr. 3, 15, 1256, 1293, 1812, 2140) või nende asetaamine sinna, kus seda originaalis pole (nr. nr. 803, 2148). Üldse on sarnaseid vigu 14%. Märkide veana olgu veel üks iseloomulik näide: nr. 1254. on toodud kiige laul: (näide 4), mis originaalis järgmiselt: (näide 5), kus trükitud rõhu > asemel peab olema —, mis käesoleval juhusel ei tähenda aga selle märgiga harilikult varustatud rõhutatud nooti vaid, nagu seda Viljak kirjutab seletavais märkustes (EÜS X 1840), et „— märgitud nootide pääle tuleb kui nende tootide vastavate märkide pääle vaadata, mis kiige lennu ajal lauldi.“ Seega on sel märgil siin kohal ka teine ülesanne. Sarnased viiside võltsimised, mis muudavad välise noodi pildi ja hävitavad õige arusaamise ettekandmisviisist ja rütmikast, näitavad nii korraldaja kui korektuuri eest hoolitseja hoolimatust ja vastutustunde puudumist.

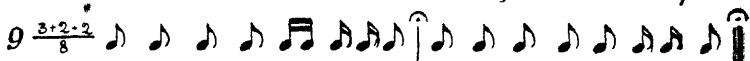
Edasi on õige sagedasti ilma ühegi põhjuseta ja põhjendamatu omavoliselt muudetud taktimärke. Näit. on nr. 5-das $\frac{3}{8}$ takti asemel trükitud $\frac{9}{8}$ (Laurise käsikirjas takti jooned maha kraabitud), ja pea järjekindlalt $\frac{3}{8}$ takti asemel $\frac{6}{8}$ (nr. nr. 16, 42, 1272, 1274, 1275, 1277, 1278, 1280, 1286, 1294, 1296, 1298) või löögiühikute ühtlustamisest tingitud $\frac{2}{8}$ takti asemel $\frac{2}{4}$ (nr. nr. 25, 884, 1276, 1287), mis aga muudab rõhuliste nootide suhted. Veel halvem on aga nähtus, kui mitmesugused segataktid ($\frac{7}{8}$, $\frac{9}{8}$) on muudetud või üleskirjutaja poolt targu märkimata jäänd taktid korraldaja poolt ära märgitud, mis aga vale arusaamisele viivad õigest rütmikast. Nii on nr. 9, mis originaalis $\frac{7}{8}$ taktis, trükitud: (näide 6), seega $\frac{7}{8}$ takti asemele pandud erinevate taktimurru näitajatega $\frac{3}{8}$ ja $\frac{2}{4}$, mis pääle originaali muutmise annab ebaõige arusaamise tõenäoliselt reitsiteeritud, väga seotult ja monotoonselt ette lauldud ning vanades lauludes sõnaüksuse s. o. silpide ja meloodia liikumisüksuste kokkulangemisest tingitud rütmikast. Selle meloodia võimalikult selgem ja täpsem märkimine oleks: (näide 7), kus toodud värs laudes omab äärmiselt seotud ja jagamatu terviku kuju, märgitud rõhud vähe tähelepanevad, eriti selge aga terve muusikalise rea dünaamika (erirütmilised kuueteiskümmendikud tunduvad ettelöögina), mille tõttu, nagu seda õieti märkas korjaja, kaheks eri taktiks liigitamine ettekande järele osutub raskeks ja ebaõigeks. Samuti näitab nr. 10 (ka 1260 ja 2008), kus takti murrud ja jooned täiesti ära jäetud, et korjajal neid oli raske ära määrata, ja nagu tõendab trükitud kuju: (näide 8), käis see üle jõe ka korraldajale, sest esimene $\frac{2}{4}$ taktil on igal juhtumisel võlts. Tõenäoliselt laulis laulik seda: (näide 8-a), kus punkteeritud joontega märgitud võimalikud muusikalise rea alajaotused. Muusikalise rea ettekandmisviisist õiget arusaamist segavad neis kahes näites veel kahekordsed taktil jooned (seda eriti nr. 10., kus need esinevad esimese ja teise ning kolmanda ja neljanda taktil vahel), mis väga seotult ettekantu kohta mulje tekitavad, nagu oleks nendega lahutatud osade vahel mingi peatus. Milleks neid tarvitatud — ei ole selge. Vale taktil märkimine esineb ka nr. 15. juures, kus trükitud: (näide 9), korjaja poolt märgitud aga: (näide 10), kus punkteeritud joontega olen võimaliku alajaotuse juure lisand, millest selgub, et õige märkimisviis on üleskirjutajal, sest peab arvestama, et $\frac{2}{8}$ osa on rütmiliselt erinev, kuna $\frac{5}{8}$ osa lauldakse väga seotult reitsitatiivina, nii et temas alajaotus vaevalt märgatav. Edasi esineb omapärane võlts käsitlus nr. nr. 47. ja 1816. juures, kus esimesel juhusel ära trükitud $\frac{2}{4}$ taktis 3., 4. ja 7. värsi viis, kuna esimese värsi $\frac{3}{8} | \frac{5}{8} | \frac{2}{4}$ jne. taktis olev hoopis ära jäetud ning 1816., kus trükitud ilma teksti juure lisamata teise värsi viis, kuna esimese erinevate taktidega: (näide 11), ära on jäetud. Kurioosne on aga nr. 811. võltsimine, kus selleks, et teksti taktil muutuvuse nõudeid varjata, on teise värsi asemele pandud neljas järgmiselt: (näide 12), mis rõõvib tekstist iga-

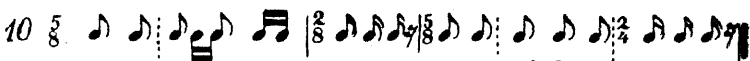
Kavva kavvama karja-ne kavva kar-ja hoo-le pääl.

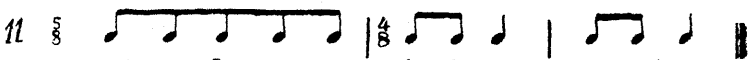
Kavva kavvama karja-ne kavva kar-ja hoo-le pääl.

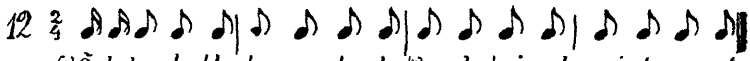
Läk-sin Pii-be-le pe-se-ma, läk-sin Pii-be-le pe-se-ma.

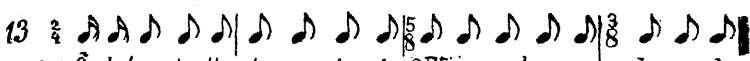
Läk-sin Pii-be-le pe-se-ma, läk-sin Pii-be-le pe-se-ma.

Tul-ge Jaa-nis-ta tu-le-le Jaa-ni-ka

1) Õ-lut on hullu, taaron tarka 2) pooled oi-ud pois-te peasta

1) Õ-lut on hullu, taaron tarka 2) Viinon ilma-maa ka-va-la.

suguse mõtte ja muusikaliselt huvitavama meloodia (näide 13) lihtsama vormiga. Samuti on nr. 822 ära märgitud $\frac{2}{4}$ taktis, kuna originaalis on sama tekstiga $\frac{5}{8}$ | $\frac{3}{8}$ | $\frac{5}{8}$ | $\frac{3}{8}$ ||. Seega on eelistatud lihtsamaid, korrapärasemaid vorme ja uurijaile huvitavam materjal välja tõrjutud, kuigi need meloodiad kuuluvad samasse tüüpi. Nr. 2142. on $\frac{2}{4}$ takti asemele pandud koguni $\frac{3}{4}$, mis muudab endise vale ülesmärkimise tõttu rütmist arusaamise veelgi segasemaks. Mõnes kohas on ka takte juure lisatud või ära jäetud. Näit. on nr. 831. teine kordamine lõpus ära jäetud, kus algusesse üleviiva si noodid asemel peab sol olema, kuna selle asemel on eelmises taktis (esimese kordamise juures) trükitud mõlemad noodid harmoonilise tertsiina, nagu seda harilikult tehtud variantnootide märkimisel. Mil viisil sellest arusaada? Nr. 2032. puuduvad kordamis-märgid: [1] [2]; nr. 1259, 1280, 1818, 2044 ja 2138 on viisid kaks korda trükitud, mida originaalis pole. Üldse esineb takti märkide puudusi 16,5% viiside juures, mille tõttu moonutatud just need viisid, mis oleks pakkund erilist huvi.

Samasugune nähtus esineb uurimiseks erilise tähtsusega variantide välja-jätmise või nende lahutamise põhiviisist. Need andmed on aga nii muusika-teadlasile, muusikuile kui ka prosoodia uurijaile, rõhutaksin eriti viimaseid, kuna meil näit. skansiooni, mis uuema aja nähtus, tema harukordsema, — selle

tõttu ka omapärasemana näiva — ja vähema esinemise läbi hakatud ekslikult vanemaks pidama, kõige olulisem uurimismaterjal. Ainult variantide abil on võimalik tähele panna ja üles leida mõningaid teksti, viisi ja nende suhete arenemisjärgi, teatavate elementide eelistusi jne., mille tõttu variantide välja-jätmine või nende põhiviisist eraldamine, kuigi nad võivad kuuluda erinevatesse gruppidesse, teeb raskusi materjali kasutajale ja sel põhjusel oleks pidand iga põhiviisi juure märkima kõik ülestähendatud variandid ja vastavad märkused. Runoviiside kogus on harilikult juure märgitud need muutused, mis esinevad mõnes üksikus noodis, (näit., nr. 10. alumised noodid), kuid sedagi on tehtud juhuslikult ilma järjekindluseta (puuduvad nr. nr. 15, 838, 845), või vigaselt. Nii on nr. 32. algus trükitud: (näide 14); nr. 34. teise takti algus: (näide 14); nr. 35.: (näide 15), millele juure lisatud väikeste nootidega veel kolmas võimalus. Need tunduvad vast väikestena, kuid on uurimisel siiski küllalt kaaluvad, sest on muudetud põhiviisi, mis harilikult sagedamini esineb kui tema variandid. Veel olulisem on muidugi mitmesuguste variantide ärajätmine, mis erinevad nii nootide vältuse, kui ka kõrguse poolest, kuid eriti rütmikas. Kuna eelpool toodud takte puutuvais näidetes kõik need nähtused esinevad, piirdun nendega. Üldse tuleb variantide puudusi ette 18,5% viiside juures. Need esinevad päälle toodud näidete nr. nr. 27. 31—36, 42, 43, 46, 47, 810, 822, 825, 838, 841, 842, 846, 1259, 1276, 1286, 1290, 1298, 1300, 1662, 1667, 1816, 2028, 2029, 2535, 2574—2577.

Huvitav on ka eslaulja ja koori märkimine. Eessõnas öeldu järele on seda ainult sääl märgitud, kus üleskirjutajad seda ära tähendand. Sellest märkusest pole kahjuks aga kinni peetud. 10% kontrollitud viisidest on E. ja K. märkustega, kuid originaales ei leidu vastavaid tähendusi mitte ainsalgi juhusel, küll aga on kahel korral, nr. 1294., kus Penna on algul märkind „Üksik“ ja 3-da takti kohal „koor“ ja nr. 2005., kus C. Kreek 5. takti päälle on kirjutand „Tutti“, kuid need on trükkimisel just ära jäetud. Sellele omapärasele nähtusele toob selgust Launise käsikirja lähem vaatlemine. Nimelt on sääl märgitud küll E. ja K., kuid viimane, päälle mõne arvatavasti juhuslikult tekkind erandi, pandud sulgudesse, mida aga korrektuuri tegija pole suutnud avamata jätta ja selle tõttu on Launise ebatäpne ja juhuslik märkimine trükkimisel kujunenud täiesti vigaseks. See E. ja K. suhete selgitamine oleks pidand jällegi kuuluma eessõna ossa.

Kõiki neid puht muusikalise külje puudusi kokku võttes saame aukartust äratava tulemuse, mis otsekohe hävitab terve töö väärtuse; neid vigu pole mitte vähem kui 59%. Nendest on 29% vigased ka tekstilt. Ka nendest olgu mõned näited. Nr. 9. on trükitud „Jaanikõne, vellekõne, Jaanikõne, velleke“ pro „Jaanikõni, vellekõni, Jaanikõne, vellekä; nr. 14. „Neio“ pro „Neijo“; nr. 16. „ihana“ pro „ihena“ ja „hormuel“ pro „narmiel“; nr. 19. „rapsis“ pro „ropsis“ jne. Neid üksikutes häälikutes esinevaid vigu on õige sagedasti (nr. nr. 21, 22, 24, 28, 29, 31, 33, 36, 38, 40, 43, 47, 49, 50 jne.). Teksti vigu Launise käsikirjaga võrreldes leiame, et sääl tihti on õieti olnud, hiljem aga vigaseks parandatud. Kelle poolt? Näit., on nr. 17. trükitud „õlmes hõbekübara“, pro „õmees hõbekübara“ (Launisel õige); nr. 21. „astu esi ajamatta“ pro „astu esi ajamalda“, nagu see ka Launisel, kus ta hiljem vigaseks parandatud, nagu ka nr. nr. 27. ja 29., viimases teine rida „Pani aga, pani naista võtma“ pro „Pani aga pakkii naista võtma“, mis käsikirjas jällegi vigaseks parandatud; (samuti nr. nr. 31, 38, 40, 43, 47, 49), sulgudes toodust on nr. 47. kaunis omapärane. Trükitud „häd ei halba ilmutada“ pro „häält ei hästi ilmutada“. Siin esineb sama kurioosne nähtus, mis muusikalise külje juures, pole vaevaks võetud originaalidega võrrelda — ka neid numbreid mitte, kuhu Launis käsikirja märkind „algkirjaga võrrelda“ (näit. nr. nr. 10, 15—18) — vaid selle asemel on käsikiri „õigeks parandatud“. Kuigi tekst vast tundus kõrvalisena, siis oli see tingitud ekslikust arusaamisest, sest pole sugugi üksik, missuguseid häälikuid laulja teatud juhusel laulus hääldab. Teksti vead esinevad veel: nr. nr. 807, 810, 816, 822, 823, 825, 828, 830, 835, 836, 838, 839, 843, 1255 jne., nendest on viimane õige huvitav, kus trükitud — nähtavasti mõnesugustel assotsiatsiooni tulemustel — „Jumal hoia neukesta“ pro „Jumal

hoia utukesta“ (!). Kuna 54% esinevad tekstilt vigastena jätan hilisemad numbrid väljakirjutamata, tähendades veel seda, et mõnedel viisidel sõnad kas üldse (nr. nr. 833, 841, 1169, 2041 ja 2046) või osa neist (nr. nr. 802, 812, 1269 ja 2050) ära jäetud.

Kokku võttes kõiki eelpool esitatud vigu, milledele juure tulevad veel mõned puudused vajalikes märkustes, mis välja jäetud, näit., nr. 20. on kolmanda takti viimase noodi kohal +, mis juhib lülisele märkusele „enne puhas fis, hiljem muutus f-iks“, või nr. 1266., kus teise takti diees kõrgendatud noodi kohal + ja kolmanda takti bekaar märgitud noodi kohal ++, mis juhivad märkusele „+ kõrgem, pea cis, mõnikord puhas c, ++ puhas c“ ja muid sarnaseid, mida eriti rohkesti annab kõige parem eestlasist korjaja K. Viljak oma variantide ja põhiviiside juure, saame tulemuse: täiesti õieti on trükitud ainult 9,5%. Arvestades nende esinevate vigadega, mis laulude vigade % sünnitavad, saame järgmise ülevaate tabeli, kus 1., 2. ja 3. juhusel võivad pääle tabelis antud vigade veel teised esineda:

1. Vead viisis ja tekstis	29%
2. Vead viisis (tekst õige)	30%
3. Vead tekstis (viis õige)	25%
4. Vead ainult variantides	4%
5. Vead ainult kihelkondade nimetustes	1,5%
6. Vigased märkuste puudumise tõttu	1%
7. Õiged	9,5%

Kokku . . 100%

Nagu eelpool esitatust selgub, on kõneall olev runoviiside kogu seotud väga suurte puudustega. Pole säält leida uurijail vajalisi ja laiemale ringkondadele ülevaatliku pildi saamiseks erilist huvi pakkuvaid kirjeldusi ning meie rahvaviiside omapära ja rahva üldistest muusikalistest avaldustest arusaamiseks hästi tarvilikke selgitusi ei ka jälgigi teadusliku uurimise täpsuse nõudeist, mis originaalmaterjalide avaldamisel kõige olulisema tähtsusega ja mille tõttu runoviiside kogus omavoliliselt kas muudetud või välja jäetud muusikalisi märke, variante ja eriliselt väärtuslikke selgitavaid märkusi, või koguni huvitavamad, omapärasemad viisi osad asendatud lihtsamate, korrapärasematega, need „õigeks parandatud“ — nagu sagedasti tekstki —, mis aga hävitab õige arusaamise võimaluse rütmikast ja meloodikast ja nende suhetest tekstiga. Igal pool, nii loetletud nähtustes kui ka tsiteerimises ja eessõna ebatäpsustes näeme juhuslikku, selgema ülevaate ja arusaamiseta antud korraldust.

Saadess niisugused tulemused, mis tingitud Launise poolt korraldatud materjalile langend õnnetust valikust, mille korraldamine sündis tema statistikal põhjeneva dissertatsiooniga seotud vajadusest (seega nähtavasti suure rutuga tehtud ja nüüd trükkimiseks täiendatud), mitte vähem aga EKS rahvaviiside toimikonna asjatundmatusest ja hoolimatusest, mille tõttu puuduvad kõige vajalisemadki selgitavad kirjeldused ja võimalikuks sai äärmiselt pääliskaudne korrektuur, kui seda üldse tõsiselt on tehtud, vähemalt ei teata ERA-is, kus asuvad originaalmaterjalid, et kunagi oleks selleks materjale kasutatud, tingitud ka sellest, et juba 1926. aastal ilmund asjalikule J. Zeiger'i kriitikale ei pööratud mingit tähelepanu, kuigi see oli kirjutatud kohe pääle esimeste trükipoognate ilmumise, on selge, et „Eesti runoviiside“ kogu, temas vigadega imbutatud ja ebatäpsustega kuhjatud kujus on olnud asjata vaev ja suurte summade raiskamine. Et rahvaviiside ja instrumentide korjamine ühes teiste nendega seotud nähtuste kirjeldamise ja selgitamisega, tihedas seoses üldkultuuri arenemisega, annab andmeid etnograafia ja etnoloogia, foneetika, tooni- ja häälikfüsioloogia, keele- ja kunstiteaduse ja teiste võimalikkude uurimust rikatavate eriuurimuste tulemusena arvestavale võrdlevale muusikateadusele, rahvaluule-keele ning prosodia arenemisuurimisele, ja et muusikuile ainult meloodika omapära, vormi ja rütmika üksikasjad võivad anda huvitavaid, muusikalise loomingu väljendusvahendeid rikastavaid, vast isegi loovat fantaasiat ergutavaid materjale, siis alles neist nõudeist selgub, kuivõrra armetu ja ilmetu on ilmund teos. Kahtlemata üks omapärasemaid ja tabavalt iseloomus-

tavamaid mälestusmärke meie 20-da sajandi kultuuri madalusest, nagu see teos meid sellest küljest eriti suudab tutvustada välismaal.

Ei saa eitada EKS ja tema rahvaviiside toimkonna hääd tahet ja püüdu, välja anda ja laiemaile ringidele kättesaadavaks teha meie rahvaviise, ei saa maha salata ka seda, et meie madala muusikakultuuri juures, kus rahvaviiside teaduslik uurimine alles algamata (kui maha arvata Launise dissertatsiooni), on seotud mõnesuguste kaunis oluliste raskustega. Peab kahjuks aga siiski rõhutama, et käesoleva väljaande juures palju kasutamata ja tegemata on jäetud, mis suuri raskusi poleks sünnitanud, kuid annud oleks korraliku, nõudeid rahuldava teose.

(Lõpp.)

LOOMADE KUULMISEST JA MUSI- KAALSUSEST

Käesoleva küsimuse kohta on esitatud mitmekesiseid arvamisi. Nii ütleb Plutarh (Sympos.): „Flöödi kõla ergutab põtru. Delfiinid sirutavad instrumentide kõlades pead veest välja ja teevad, nagu naljahambad, igasugu liigtusi kehaga.“

Samuti ütleb Buffon: „Elevandil on väga hääd kuulmine. Ta lõbustub instrumentide kõlades ja näib muusikat armastavat. Teda võib kergesti taktiandmisele ja taktimõdulisele liikumisele õpetada; ta õpib koguni mõnda viisakat tooni trummil ja trompeedil endast kuulda laskma. Olen näind koeri, kes näitasid muusikalist maitset, kuna nad, kui oli kontsert, õuest või kõõgist sinna ilmusid, nii kauaks sinna jäid, kuni see kestis ja siis jälle minema läksid. Olen teisi näind, kes täpselt sama kõrge tooni esile tõid, mis neile kõrvu karjuti. Niisugust instinkti või muusikalise kuulmise laadi leidub ainult mõningate koerte juures. Laudakse ja vilistatakse peaaegu alati härgade taga, et neid nende raskest tööst liikumises hoida; nad jäävad seisma ja näivad julguse kaotavat, kui nende juht lakkab laulmast või vilistamast. Teatakse, kui väga hobused trompeedi kõlades ja jahikoerad metsasarve kõla juures tulle satuvad... Juhust ämblikutega, kes oma koelt alla tulevad ja nii kaua vabalt ripuvad, kui instrumentid mängitakse, pärast aga jälle tagasi lähevad, on mulle jutustatud nii paljude seda näinute poolt, et ma selle juures ei või kahelda.“

Samuti kinnitab de Chastelne (Über Musik und ihre Wirkungen. Välja annud I. A. Hiller, Leipzig 1781), kellelt võetud eeltoodud tsitaadid, ta olevat „sama näind enam kui ükskord ämbliku juures.“ Edasi ütleb ta: „On eriti aeglane ja harmooniline (!) muusika, mis sellele insektile meeldib ja ta alla meelkitab. Olen ka väikseid kalu näind sulutuina väiksesse nõudesse, kes läksid järele viiuli kõlale ja, et kuulda, tulid üles kuni vee pinnani. Nad sirutasid pea välja ja jäid liikumata sellesse seisu; nad näisid ehmatavat ja tõmbusid tagasi, kui mitte mängides neile lähenesin. Olen seda katset teind nendega küll kakskümmend korda.“ Niisugused on mõned arvamised.

Missugune seisukoht tuleks võtta? Kuidas on siis õieti lugu selle vana tülküsimusega, kas kalad kuulevad või mitte?

Juhime esiti tähelepanu järgnevale: häälise (heliraua) võnkumist, instrumentide helisünnitavate osade tegevuses olekut võib mitte ainult kuulda, võib seda näha, võib seda (näit. sõrmedegagi) kombata. Kuid see pole kuulmine. Nii *kompavad* kurtummad helisid. Kurtumm-pime Helen Keller ütleb: „Kuna oma käe hoian kellegi kõri või palge juures, rõõmustan ma hääle muutustist... Hääle tõus ja mõõn on tihti nii hurmav, et mu sõrmed õndsamas vaimustuses värisevad...“

Tähelepanelikud olles võivad nägijad-kuuljadki kombata kroonlühtri, toolide või laudade värisemist kontserdil. Kuulmise ja kompamise mõistete vahetamisel põhjenevadki mitmesugused üllatavad seletused loomade musikaalsusest. (Eelesitatud tsitaadid on päälegi vaid subjektiivsed, mitteteaduslikud tähelepanekud, kõik seletatavad igapäevsemate musikaalsusest momentidega).

Kõige enam tuntakse sääraseid lugusid ämbliku kohta, kes ühes teinendis laskus viiuli mängu kuuldes viiulile, et muusikat nautida (Beethoven'i Berthaume'i Paganini kohta, ja säääl õnnetut surma sai. Võimalik nii vahest, et muusikal ämblikule juuremeelitav mõju on? Lähendame võnkuva häälike ämbliku võrgule. Kohe tormab ämblik häälike kallale, teeb harilikke liigutusi saagi haaramiseks. On see kuulmine, muusikaalsus? Nähtavasti küll ainult lootus, midagi söödavat saada.

Paremad putukate uurijad, nagu Lubbock, Forel j. t. tõendavad seda muudegi putukate kohta.

Mis nüüd eriti kalade kuulmisesse puutub, siis peame sedagi eitama. On püütud põhjendada kalade kuulmise oletust asjaoluga, et kalad mõnel pool kella helina pääle sööma ilmuvat. Kreidl ja Exner uurisid asja Kremismünstri benediktiini kloostriis Austrias. Säääl oli kombeks, et vaht helistas kella ja samal ajal pildus toitu ette kaladele. Kui aga uurijad ettevaatlikult ja tasa, samba taha peidetuna, lähenesid kaladele ja kõvasti kella helistasid, ei määrgand need mitte midagi.

Niisuguse tagajärje on annud muudki sarnased katsed. Tagajäärg on kooskõlas vilund kalameeste seletusega: kalapüügil tohtivat rääkida, laulda, vilistada, kuid mitte jalgega trampida. Öieti ei olegi kaladel mingisugust tarvidust kuulda, sest vees puudub ju reeglipärase võnkumiste mitmekesisus, mis eelduseks erilise kuulmisorgaani olemasolule.

Kalade kuulmist ei põhjenda asjaolugi, et mõned kalad vee all isesugu kriginaid, iseäralikke kõlasid sünnitavad. Säääraseid kõlad ei teki mingi hääle kaudu, vaid luude ükskeise vastu hõõrumisest, hammaste kiristamisest, lihaste pingutamisest, mida kõike ainult meie, inimesed, kuuleme ja mis kaladele endast teatamise abinõuks tekkivate väärinate kompamise kaudu. Midagi sarnast võib tähelepanna konnade juures, kes tundlikud krooksumise ja krooksumise kõrgusele vastavate toonide vastu, kuid paari meetri kaugusel püstoli pauku ei kuule! Konnad kuulevad ja sünnitavad nii ainult toone, mis nende olemasoluks ja säilimiseks tähtsad. Roõmajate kuulmisest ei teata peaaegu mitte midagi. Sellevastu aga on lindudel kindlasti peenikene muusikaline kuulmine. Võime mõnel neist tähelepanna imestamisväärilist helide järeloomamisõskust. Imelik ometi selle juures, et nende kuulmisorgaan võrdlemisi lihtsa ehitusega.

Samuti, kui linnud, kuulevad imetajadki. Kas kõik, ei tea. Koortel, näiteks, on, nagu on näidand vene füsioloogi Pavlovi katsed, õskus vahet tunda heli kõrguse ja kõlavärvi väärsemategi muutuste puhul.

On muidki tähelepanekuid neilt aladelt (v. ka H. Dekker, Fühlen und Hören, kust võetud näiteid siia).

Senised uurimused ei õigusta nii muusikalise kuulmise oletusi loomadelt, väljäärvatud linnud ja õsolt imetajad.

TÄHELEPANU!

Muusikalehe tellijad, kelle tellimisaeg lõppes eelmise numbriga, rutake tellimise uuendamisega teisele poolaastale! Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused, tellimiste vastuvõtjad koorides, raamatukauplustes ja Muusikalehe talitus Tallinnas, Rataskaevu 22.

Tähtis kõigile muusikasõpradele!

Jäärgmise numbriga, mis ilmub septembri kuu keskel, Muusikaleht hakkab avaldama teateid ja korraldusi X üldlaulupeo eeltõõdeks.

OMAS ASJAS

Tartumaa II laulupeo puhul on Tartu leht „Postimees“ tarvilikuks pidanud mitmel korral (nr. 158 — Laulupidu teeb rahvas! — Jaan Tõnisson; 4. VII. — Tartu laulupeo järelkajad — ja veel mõned teised kirjutised) Lauljate Liidule kallale tungida, opereerides sääljures täiesti ekslikkude andmetega. L. L. vastava öienduse jättis „Postimees“ avaldamata. Meie ei pidanud sündsaks laulupeo eel kasutama hakata trükiseadust, samuti ka mitte teiste ajalehtede veerge, sest see oleks võinud mõjuda halvavalt Tartumaa laulupeole — teiste sõnadega Lauljate Liidu enda ettevõttele, sest kõik laulupeod, üldised kui ka maakondlised, korraldatakse kindla kava järgi, mille sanktsioneerib Lauljate Liidu volikogu, kus on esindatud terve organiseeritud lauljaskond. Kui see asjaolu teada oleks olnud „Postimehele“ ja kui ka veel see, et Lauljate Liit on vastutav majanduslikult ka maakondliste laulupidude eest, siis oleks vist küll suur osa süüdistusi kohe pidanud ära langema.

L. L. juhatus on kõigiti kaasa aidanud Tartumaa laulupeo korraldamiseks, nagu ta seda on teinud teistegi maakondliste laulupidude puhul. L. L. esimees prof. J. Aavik oli Tartumaa laulupeo üldjuhiks, kõik koorijuhtidest juhatuse liikmed võtsid oma kooridega aktiivselt osa Tartumaa laulupeost. L. L. Muusikaleht oli ühtlasi ka Tartu laulupeo albumiks — ja kui pärast seda ikka tõendatakse, et „Lauljate Liidu mehed“ töötavad Tartu laulupeo vastu, siis tuleb küll arvata, et siin on tegemist põhjaliku arusaamatusega.

Katsume üksikasjalisemalt vastata tähtsamatele süüdistustele:

1. Jaan Tõnisson algab oma kirjutist: „Kuida kuulda, tulevat L. L. algatusel kultuurkapitali valitsuse kultuurpoliitilises komisjonis arutusele kohalikkude laulupidude piiramise küsimus.“ Edasi: „Silmas pidades just kultuurkapitali valitsuse kultuurpoliitilise komisjoni isiklist koosseisu, tahaks oletada, et seal mitte ei hakata „poliitikat tegema“ Lauljate Liidu algatuse vaimus.“

Olgu sellele kõigele lühidalt vastatud, et L. L. ei ole seda mõtet kultuurkapitalis algatand ei otsekohele ega kaudselt. Erateel on meil teada, et seda algatas härra K. Päts, kes ei ole mingisuguses ühenduses Lauljate Liiduga.

2. J. Tõnisson leiab, et L. L. ei saa olla ainuüksi üldlaulupidude algatajaks ja korraldajaks. See ongi aga just L. L. seisukoht. Üldlaulupeo ülesanded ei ole tänapäev väiksemad kui nad on seda olnud varemadel aegadel. Üldlaulupeo ettevalmistuses peaksid krasa kõnelema päälle lauljaskonna ka veel laiemad ringid Vabariigi Valitsusega ja kultuurkapitaliga esotsas. Maakondlised laulupeod on loomulikult rohkem kohalise tähtsusega.

Mis puutub Tartumaa laulupeosse, siis oli see juba ammu L. L. vastavate organite poolt laulupidude üldisse süsteemi võetud. Ei ole L. L. Tartumaa osakond kordagi algatand mõtet L. L. koosolekutel ei ka kusagil mujal, et Tartus üldine laulupidu korraldataks. Üldlaulupeo asukoha küsimus pole üldse olnud viimastel aastatel vaieldusküsimuseks.

Kui aga nüüd kaks nädalat enne laulupidu „Postimees“ ühe artikliga tahab maakondlise laulupeo ülemaalseks teha, siis lubatagu ometi arvamiselt olla, et see operatsioon on pisut imelik. Ja ei tohiks ometi L. L. juhatuselt nõuda, et tema pääle selle kohe oleks unustand terve maakondliste laulupidude üldsüsteemi, kõik L. L. volikogu ja nõukogu otsused — ja oleks koos „Postimehega“ vaimustusse sattund, Tartu maakondlise laulupeo ristind X üldlaulupeoks ja kodus ära hävitand juba trükis oleva tõelise üldlaulupeo noodiraamatu.

Üldrahvuslist ettevõtet — laulupidu ei saa teha ainuüksi Lauljate Liit, sedavähem tohiks selleks võimalusi olla ainult ühel poliitilisel päevalehel.

3. „Rahva Sõnas“ on ilmud arvustus Tartumaa laulupeost. Sel puhul peab „Postimees“ sündsaks L. L. esindaja tervituskõnet arvustada, võrreldes seda „pripsimaja miitingu“ kõnega. Ka teised mõnitavad laused ei kõnele lugupidamist lauljaskonna üldteevõtte vastu.

„Rahva Sõna“ kirjutise puhul olgu tähendatud, et selle autor on L. L.-le tundmatu, loomulikult puudusid temal ka volitused L. L. poolt kirjutamiseks.

Tungiv soov oleks, et poliitilised ajakirjad oma vastastikuseks arvete öiendamise areeniks ei valiks kultuurilisi ettevõtteid.

TOIMETUSE POOLT

„Muusikalehele“ on käesoleval aastal kahelt poolt kallale kiputud: „Muusikalehele“ eelkäiva „Helikundi“ toimetaja härra E. Visnapuu (Olionis nr. 2) ja Tartus oma esimese ilmumisaasta poole pääl seisma jäänd „Eesti Muusika Kuukirja“ poolt (E. M. K. nr. 4—5 ja 6—12). Mõlemad on ühte viisi pahased „Muusikalehe“ pääle, kes süüdi olevat, et nende toimetatud ajakirjad jäid seisma. Mõlemad seletavad, kui hääd on olnud nende püüded, kui „ennast-salgav“ nende töö ja kui halb „Muusikalehe“ oma. Kõiki pahaseid, pisikesi pisteid, kui ka mõnegi tüsedama, jämedama ütelse (E. Visnapuu poolt) meie arvel, jätame muidugi tähele panemata — mis huvi oleks meie lugejail *sedalaadi* poleemikast ja mis kasu meie muusikale?!

Kõige päält olgu meele tuletatud meie toimetuse seletus, mis ilmus juba 1927. aastal meie lehes nr. 8/9. Sää! loeme:

„Eesti Lauljate Liidu muusikaleht ilmub nõukogu otsuse põhjal selle numbriga alates uuel kollegiaalsel toimetusel. See üks juba näitab, et muusikalehe tegevusala on tahetud laiendada, mitmekesisemaks teha. Toimetus teab väga hästi, et tal see ainult siis korda läheb, kui ta omale juure võidab veel uusi kaastöölisi. Kuid uue toimetuse loomine seekord uuel kollegiaalsel alusel ei ole kaugeltki mitte üks kaastöölise *arvu* küsimus, vaid on ka põhimõtelikkude laadi. Eesti Lauljate Liidu muusikaleht, kui *ainuke* eesti muusikaajakiri ei või piirduda ainult Lauljate Liitu ja tema liikmeid huvitavate küsimustega, vaid ta tahab vastupeegeldada eesti muusikaelu üldse, samuti lugejaid ka välismaa muusikaelust lähidalt informeerida.

Teadmises, et meil Eestis inimesi leidub, kellel muusikas midagi ütelda, ja kes ütelda võivad, loodab toimetus ka väljaspool toimetust seisvate eesti muusikategelaste kui ka muusikaharrastajate poolt elavat osavõttu ja toetust.“

Iga õiglase inimene, kes „Muusikalehte“ lugend, peab tunnustama ja *on* tunnustand, et „Muusikaleht“ eriti viimase kolme aasta jooksul on praegu nimetatud põhimõttel edenend. Ta on leidnud uusi toimetuse liikmeid, uusi kaastöölisi, ta lugejate hulk on suurelt tõusnud, ta sisu mitmekesisemaks läind. Kui 1928. aasta lõpul saime teada, et Tartus kavatsetakse välja anda uut muusika ajakirja, tegime meie ettepaneku *ühiselt* tööle hakata, lootes, et ühisel jõul saaksime välja anda senisest veel parema muusika ajakirja. Sää! poolt saadeti ühisele nõupidamisele kaks härrat: mag. pharm. Paris ja dr. phil. Arro. Ühinemisest ei saand asja juba sel põhjusel, et nõuti ajakirja viiekordset hinna tõstmist. Ka muud nõudmised olid meile täiesti vastuvõtmatud. Need oleksid hävitand kõik meie senised saavutused. Tartu mehed nõudsid kategooriliselt „oma“ muusikalehte! Meie aga, nähes selles eesti ainukese muusikaajakirja „Muusikalehe“ hävingut, ei saand sellega nõus olla. Ja aeg näitas, et meil oli õigus. „Eesti Muusika Kuukirja“ tegelased ei võtnud kuulda ka juba eelkainud *sõbralikke* hoiatusi meie tegelaste poolt, milles näidati, et neil vaevalt korda läheb lehte välja anda omal jõul.

Tartus hakkas ilmuma 1929. aasta algul uus ajakiri „Eesti Muusika Kuukirja“ nime all. Ta pidi ilmuma 12 korda aastas. Pooleteise aasta jooksul jõudis ta ilmuda aga ainult 5 korda. Lugejaid on tal olnud, kui me ei eksi, sadasid vähem, kui meil tuhandeid.

Meie lugejad teavad, et meie ei ole astund oma veergudel ühegi sõnaga „E. M. Kuukirja“ vastu. Kui siis ajakiri lugejaid ei leidnud, mis oli päris loomulik selle *võõra* vaimu pärast, mis tema üle lehvib, mis ei tundnud ei eesti muusikaelu, ega omandand ka küllalt teadmisi sellel alal, siis on otse naiiv nüüd süüdi *meie* pääle veeretada — miks ei olevat meie kirjutand ainuüksi koorilaulust, vaid tungind ka „võõraste valdkonda“.

Ilma et me kõigile põhjendamatu te, tihti otse lapsikutele väidetele üksikasjaliselt vastaksime (näit. Visnapuu: „lauljate liidu kuukiri ei või olla midagi muud, kui ametiühisuslik häälekandja“), ütleme lõpuks veel kord: meie praegustes tingimustes jätkub *ühest* muusika ajakirjast. „Muusikaleht“ oma 7-ndas eluaastas olles, loodab, et ta järjest kasvab. Need, kellel oma töö äpardund, otsigu põhjusi kõige päält eneste juures.

Toimetus.

Laulupeoplatsi kaunistamisele

Laulupeod on olnud meie rahva suursündmusteks ja on seda ka praegu. On täiesti loomulik, et ka ümbrus, kus rahvuslikke pidusid peetakse, et ka see peaks olema kaunis ja vastavalt väärikas.

Sümboolselt sarnane Eesti riigile on see paik, kuhu püstitati laululava üheksandaks laulupeoks: vaevalt kaks kuud enne pidu ei kannud pind kohati lindugi, kuid laulupeoks oldi juba nii kaugel, et kümned tuhanded võisid haljendaval murul laulupeost osa võtta. Üle öö oli rabast loodud kultuuriline nurgake ja selle kultuuritöö edasiarendamiseks on veelgi väga palju häid võimalusi: tuletagem vaid meele ilusat vaadet Lasnamäelt merele ja Tallinna linnale, millist ilu meie ise vast tarviliselt hinnatagi ei oska, mida aga küllalt on imetlend võõrsilt tulnud külalised.

Kaunimaks ja majanduslikult kättesaadavamaks ilustajaks on kasvav puu. Neid oleks tarvis rohkem istutada, nende kaasabil laulupeoplats dekoratiivselt ilusaks teha. Selles suunas ongi Lauljate Liidu juhatus juba algust teind ja käesoleva aasta kevadel istutati mõnikümnele kastanajat platsi veerule, eriti üles mäenõlvakule ja ka Narva maantee poolsele küljele sissekäigu kõrval. Ühtlasi on LL juhatus palund arhitekt A. Tauki valmistada kava platsi üldiseks planeerimiseks ja puude istutamiseks. Kava oleks sarnane, et selle teostamine oleks võimalik ka osade kaupa.

Puudel võib päälle puhtdekoratiivse väärtuse olla aga ka veel ideeline väärtus. Miks ei võiks üksikud puud, või salud, või hiied olla ühtlasi monumentideks rahvuslikeledele mälestustele? Väärtuslikuks monumendis ei ole ju mitte kallid materjal, millest see valmistatud, ei ka lõpuks mitte kunstitöö (kui see olemas), vaid eeskätt idee ise.

Nende ridade kirjutajal oli juhus külastada Sitsiilia saarel Taormiina suvituslinnas üht väikest parki, kus iga puu kandis metalltahvlikest nimega: see park on kollektiivne monument ilmasõjas langend sama linna kodanikkudele, kusjuures iga üksik puu nimeliselt on üksiku kangelase elavaks mälestussambaks. Ilusas Itaalias võiks Etna naabruses kaljusel merekaldal asuv Taormiina oma loodusliku ilu poolest küll esikohal olla, kuid see väikene pargikene suutis kõita tähelepanu ka säääl oma lihtsusega ja algupärasusega. Palju on nähtud monumente, kuid sarnast suursugust, unustamata muljet on suutnud jätta küll vähesed.

Ka meil ei puudu võimalus laulupeoplatsi kaunistamisel juure lisada puudele või puude rühmadele teatud seismist väärtust. Lauljate Liidu juhatusel algatusel oli kevadel kokku kutsutud Tallinna kooride esindajad nõupidamiseks platsi ilustamise asjus. Huvi kooridel tulevikus näha laulupeoplatsil omanimelisi puuderühmi oli väga suur. Meestelauluselti tammik, EMO saarehiis, või midagi sarnast tundus lauljatele väga imponeerivana. Tallinna koorid olid valmis puid omal kulul rohkem istutama, kui plats esialgu suudab mahutada. Aga laulupeod ei ole ju mitte ainult Tallinna kooride ettevõtte, seepärast oleks loomulik, kui platsiga orgaaniliselt seotud oleksid päälle päälinna kooride ka kõik teised koorid üle maa. Tehniliselt oleks muidugi raske teostada ja ei ole selleks ka tarvidust, et iga koor üksikult oleks esitatud; jatkuks vast sellest, kui maa-konnad, vast ka linnad nii või teisiti asjale ligi tõmmataks.

Aga veelgi suurema väärtuse võiksime meie laulupeoplatsile anda: meie võiksime puudega monumendid luua suurtele üldrahvuslikele sündmustele, nagu seda on vabadussõjad nii muistne, kui ka viimane. Meil puudub ju materiaalne võimalus teisiti väärikaid mälestusesemeid luua, kuid meile ei võidaks pahaks panna, kui meie omi tundeid püüame väljendada lihtsamalt ja majanduslikult meile kättesaadavamal kujul. Ja päälegi ei tarvitseks laulupeoplatsi kaunistused sugugi takistuseks ega ka võistlejaks olla igasugustele teistele algatustele, sest laulupeoplatsi puud tuleb nii kui nii istutada ja nende ideelise väärtuse juure andmine ei nõua meilt erilist kulu. Küll aga suudaksime meie laulupeoplatsi kaunistamisel kõiki lauljaid üle maa ühendada ja kalliks teha ka see koht, kus pühitsetakse neid suuri rahvuslikke pühi, mida meie nimetame *laulupidudeks*.

Laulupeoplatsi kaunistamisest ja selle väärtuse tõstmisest on kõneldud ka varemalt. Varsti pääle IX laulupeo kirjutas sellest „Päevalehes“ kindral Tõrvand. Tema proponeeris laulupeoplatsil Lasnamäe nõlvakul püstitada üldrahvuslik mälestussammas, mille ehitamiseks kantaks materjal kokku kõikidest maakondadest. Ka see mõte on leidnud Lauljate Liidu ringkondades vastukõla ja arhitektile on tehtud ülesandeks planeerimise kavas selle ideega arvestada. Sarnane lihtne kuid võimas monument aitaks veelgi laulupeoplatsi väärtust tõsta ja see ongi, mida Lauljate Liit tahab kätte saada.

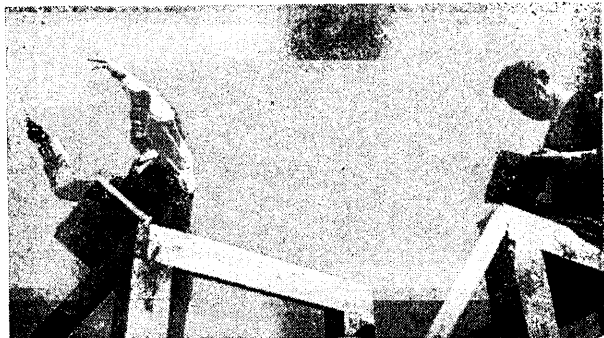
Need on mõtted, mis ootavad teostajaid. Kuid need jääksidki vaid ilusateks sõnadeks, kui nad vastukõla ei leia lauljaskonnas. Seepärast oleks nende ridade kirjutajal soov, et lauljad nii üksikult kui ka kooridena ei keelduks oma arvamise avaldamisest Lauljate Liidu juhatusele ja kohe ilma viivitamata, et võimalik oleks asuda eeltöödele. On tarvis teada lauljate arvamist, seepärast on teretulemast iga seisukoht, kui sügavast metsanurgast see ka ei tuleks. On mõttetu teostama hakata kõlavanimelisi kavatsusi, kui selleks puudub üldine poolehoid.

Rich. Övel.

Tartumaa II laulupidu.

Tartumaa II laulupidu, mis kujunes tegelaste suure arvu tõttu peaaegu ülemaailseks, on leidnud ajakirjanduses mitmesugust hindamist, nii sisuliselt kui ka üldiselt.

Laulupidude korraldamise küsimus on jälle päevakorral, selle küsimuse üle on võetud sõna mitmelt poolt, mis endast on väga tervitatav, — seisame ju X üldlaulupeo eel, ja iga mõte ja sooviavaldus on väärtuslik.

Tartumaa II laulupeo
üidjuhid J. Simm ja
prof. J. Aavik pääproovil

On igatahes ebanormaalne, kui üle kogu maa aetakse laulukoorid kokku ilma tarviliste ettevalmistusteta, nagu seda nägime Tartus. Laulupeod peavad kujunema meil suurimaiks rahvusliku helikunsti avaldusiks. Ei ole tähtis suur tegelaste arv, tähtis on, et laul kõlaks ajanõuete kõrgusel.

Asudes arvustajana Tartumaa II laulupeo muusikalise kava juure, pean konstateerima, et kava ei olnud koostatud küllalt õnnelikult. Võoraste heli-

Tartumaa II laulupeo toimkond ja Lauljate Liidu esitajad Liidu lipuga rongikäigus.

Vaade Tartumaa II laulupeo laululavale.

tööde asetamine kavasse on vastolus kord ülessäätud põhimõtetele. On küllalt oma helitöid, et täita laulupeo kava nendega.

Väheste eeltööde tõttu kõlas suurem osa laule vähe rahuldavalt. Oli näha silmapaistvalt, et lauljad oma osi (hääli) ei teadnud. Päätsid seisukorra vilund lauljad, kuna suurem hulk vaikus, või üldse laululavale ei ilmund. Intonatsioon

jättis soovida palju, rütm oli kõikuv, nüansid puudusid — ei olnud pianot, ei fortet. Ei või selles süüdistada üldjuhte, — võimatu on ühe üldprooviga, kus ka osa lauljaid puudus, saavutada hääd ettekannet.

Laululava probleem, — kas kinnine või lahtine, tuleb võtta tõsiselt kaalumisele. Tartu laululava osutus täiesti ebakohaseks. Keeruline küsimus on lauljate asetamine lavale. Tartus nägime näiteks, et tenorid ei kuulnud alto-sid, isegi üks osa soprane ei kuulnud teist osa oma kaaslauljatest. Selle läbi sündisid mitmed lahkkelid ja puudus täpne kooslau.

Et laulukoorid, vaatamata puudulikule ettevalmistusele, siiski jõudsid kava kuidagi, ilma suuremate eksimisteta, täita, on neile auks ja osutab meie koorilaulu taseme kõrgust. Kui neid laulukoore hakata instrueerima, neile anda aegsasti noodimaterjal, võib igatahes häid resultaate saavutada. Tahtmist ja huvi lauljaskonnal on.

Et laulupidu ülendavas meeleolus lõppes, on arusaadav, sest on saand traditsiooniks rahvamasside kogunemisel avaldada patriootilisi tundmusi.

Pääle üldkooride kontsertide oli korraldatud ka erikontserte, kuid kunstikõrguseni need ei suutnud tõusta. Näib ülearusena laulupeo ajal korraldada erikontserte.

Üldjuhid olid *Juh. Aavik*, *Juh. Simm* (laulukoorid) ja *A. Virkhaus* (pasuna-koorid). *M. Lüdig.*

L. Auer †

Dresdenis suri maailmakuulus viiuldaja *Leopold Auer* 86 a. vanaduses. L. Auer on loond *oma kooli* viiuldajatele; õnnelikuks võis lugeda õpilast, kes pääses tema juure õppima. Üle terve maailma voolas Peterburisse õpilasi, et

L. Auer esimese väliskunstnikuna Estonia uues kontsertsaalis.
Istuvad vasakult: pianist pr. Stejn-Bogutskaja, L. Auer ja M. Lüdig.
Selsavad vasakult: J. Linnamägi ja R. Kull.

saada näpunäiteid haruldaselt õpetajalt. Auer'i õpilasist on paljud nüüd maa-ilmakuulsad viiuldajad, nagu *Jascha Heifitz*, *Mischa Elman* jne.

Auer oli viiuldajana omal ajal esimene maailmas. Ei ole vististi maad, kus tema ei vaimustand oma suurepärase ettekandega kuulajaskonda.

Sündis 1845. a. Ungaris, vaeses juudi perekonnas. Suurte raskustega õnnestus tal Budapesti konservatooriumis alata oma muusikalist haridust *R. Koblen'i* juures. Kuid noor viiuldaja tegi niivõrt suuri edusamme õppimises, et pea läks üle Viini konservatooriumi *prof. Donte* juure ja säält sama kuulsa professori *Joachim'i* juure, Hannoverisse. Auer'i elukäik oli imestamisväärne. 23-aastasena kutsuti ta juba Peterburi konservatooriumi professoriks, surnud *H. Vienižarsky* asemele. Pääle konservatooriumi töötas ta soolo-viiuldajana Keiserlikus Maria teatris, oli tsaari sooloviuldajaks, tõsteti aadli seisusse,, annetati talle lõpmatu hulk aumärke jne.

Vene revolutsiooni ajal oli sunnitud lahkuma Peterburist ja asus elama New-Jorki, kus asutas oma konservatooriumi.

Tallinnas esines Auer „Estonia“ uues kontsertsaalis esimesena välismaa kuulsustest. „Estonia“ kontsertsaal avaldas temale suurt mõju, nii et vaimustuses võrdles seda saali New-Jorgi suurema ja parima kontsertsaaliga. Paljud tallinnlased mäletavad veel tema esimest esinemist siin, mis tekitas võrdlematut vaimustust. Paljud meie viiuldajatest on tema õpilaste õpilased, nii et tema kool on ka meile jätnud jäädavad jäljed. *M. Lüdig.*

Rakvere laulupäev.

Rakvere Rahvamaja- ja Hariduse Seltsi poolt korraldatud laulupäev algas laulupäeval, 5. juulil kell ½8 ö. Tallinna Rahvaülik. Seltsi segakoori vaimuliku kontserdiga kohalikus luteriusu kirikus T. Vettik'u juhatusel. Solistina esines M. Saar orelil.

T. Vettik'u kooridest on kirjutatud ja räägitud palju ja mäletatavasti alati kiitvalt. Nii ka seekord ei jää muud üle, kui anda sellelegi koorile tunnustus täiel määral. See on muidugi juhi teene. Kahtlemata on T. Vettik meie parimaid koorijuhte. Ja rõõmustavana nähtusena paistab, eriti sellele, kellel ainult pikemate vaheaegade järele on võimalus teda kuulata, üha põhjalikum esteetiline süvenemine ettekantavasse koos võimalikult lihtsa žestikulatsiooniga.

Orelil esines meisterlikkusega M. Saar, mängides Saar-Süda „Ave Mariat“ ja Süda fuugat. Eriliselt köitis kuulajaskonda kunstniku improvisatsioon, kus avaldus maestro Saar'e suur fantaasia ja andekus.

Rahvast oli vähem kui see ülev kontsert oleks väärind.

Järgmisel päeval kell 5 p. l. aland laulu- ja pasunakooride kontserdil Rahvaaias lauldi ja mängiti üksikult ja ühiselt. Esinesid tuntud R. R. ja H. S. ning T. R. S. segakoorid E. Rosenberg'i ja T. Vettik'u juhatusel ning Lügänuse Laulu-Muusika Seltsi segakoor kohaliku õpetaja prl. Selma Hübner'i juhatusel. Kõik koorid said kuulajaskonna poolt tormiliste auavalduste osalisteks. Ka kooride ühissetkanne oli imestamisväärne täpne, kindel ja paenduv juhtide tahtele.

Kontserdil esines ka Tallinna puhkpilli muusikaseltsi „Edu“ orkester koos kohaliku kaitseliidu pasunakooriga. Juhatas H. Freimann. Mängukava koosnes oma meistrite töödest, parafrasidest ja marssidest. Mõnda pala tuli publiku nõudel korrata.

Üldiselt tõendasid Rakvere laulupäeva ettekanded laulukunsti kõrget tasapinda Virumaal. Ja huvi selle vastu tunneb siin ka rahvas, sest ammu ei ole Rakvere näind sarnast rahvamurdu, nagu nüüdsel laulupäeval.

Türi I vaimulik laulupäev.

Türi koguduse juhatusel poolt korraldatud vaimulikku laulupäeva, mida peeti jaanipäeval, 24. VI. 30. Türi kirikla jõe ääres asuvas kaunis pargis. — võib täiesti kordalainuks lugeda. Haruldase ilusa ilma tõttu võttis sellest määratu rahva hulk osa. Ülesantud laulu- ja pasunakoorid olid suuremalt osalt kõik kohal, väljaarvatud paar vähemat koori, kes jäid tulemata. Viimsel minutil ütles ka ära Tallinna Kaarli Laulu Selts. Laulupäev üksikasjaliselt

kujunes järgmiseks: kell 7 h. äratushelid kiriku ja vabriku tornidest; kell 10 h. jumalateenistus surmuaial ühendatud pasunakooride kaasmängul; kell 2 p. l. ühendatud laulu- ja pasunakooride kontsert laululaval; kell 7 õ. kontsert Tall. Meestelaulu Seltsi meeskoori poolt prof. A. Topmann'i juhatusel ja Nõmme õp. hra A. Eilart'i jutlusega. Peokõne pidas riigikogu liige hra Jaanis, rääkides laulu mõjust rahvusliku tunde arendamisel ja tuletades meele, kui raske oli vene ajal luba saada laulupidude korraldamiseks. Kõik kontserdi ettekanded õnnestusid hästi, mis tunnustust andis, et koorid olid korralikult ettevalmistunud. Ühendatud segakoores juhataks vaheldamisi prof. A. Topmann ja köst.-organist Joh. Veeber — Türiilt, kuna ühendatud pasunakoore juhataks Joh. Veeber. Selle ilusa, laulu ja muusikaküllase päeva kroonis muidugi meeskoori kontsert kirikus. Kirik oli viimse võimaluseni täis kiilunud. Suure andumusega ja peensusteni välja töötatult laulis meeskoor prof. Topmann'i hoolikal ja osaval juhatusel rea vaimulikke laule, mis kohe algusest rahvast köitis ja pani hingeliselt kaasa elama. Ja selle haruldase lauluga täielikus kontaktis kõneles unustamatult sõnul õp. A. Eilart, kes suutis nii osavasti ja kaasakiskuvalt seletada laulust, muusikast ja silme ette maalida silmapilke, milledele vahele meeskoor laulis rea koraale, nagu — jõulu, kannatamise, surma, usu ja palve laul. Kokkuvõttes — ilus oli see päev Türiile. Ja tohiks loota, et see Türi kog. juhatus samm rahva hingesse sügavamaid jälgi jättis sügavtõsise kirikliku-vaimuliku muusika arendamise sihis. Lõpuks võiks veel märkida, et laulupäev ka majanduslikult õnnestus hästi, andes üle 2.500 kr. sissetulekut, millest puhas sissetulek üle 2.000 kr. kõik Türi kiriku orel'i täiendamise hääks jääb. Kog. juhatus väljaandel ilmus selleks päevaks ka nägus koguduse album — laulupäeva juht, sisaldades rikkalikult ajaloolisi andmeid sõnas, kui ka pildis Türi koguduse elust.

Sakalamaa laulupidu 1931. a. suvel.

Koorid andku end üles hiljemalt 1. veebr. 1931. a.

Maakondlise laulupeo korraldamisega on järjekord 1931. aasta suvel Sakalamaa käes.

Sellega avaneb Sakalamaa lauljasperel jälle võimalus kokku tulemiseks, et laulu vaimustavas hoos meie rahvuslik ühistunne süveneks, et laulja rind võiks jälle paisuda, täis õnne ja rõõmu. Laul ülendab niihästi lauljaid kui ka kuulajaid ja elamused ja vaimustus, mis laulupeol saavutatakse, kantakse laiali kodudesse, kus mõjub värskendavalt, kosutavalt. Kõik, „kel nooruses palavust täis on rind ja soontes veel vahutab veri, see laulgu, et heliseb Eesti pind ja mühiseb laul meil kui meri.“

Eesti Lauljate Liidu Viljandimaa Osakonna korraldusel peetakse 1931. aasta suvel Viljandis Sakalamaa V laulupidu, millest käesolevaga palutakse osa võtma kõik Viljandimaa sega-, mees- ja pasunakoorid.

Segakoori lauludest on võetud kavva järgmised: 1) Ärgake, nii vahid hüüdvad — Mendelssohn-Bartholdy, 2) Eks teie tea — R. Tobias, 3) Ei mul ole isamaja — K. Türipu, 4) Lauljate lipulaul — E. Võrk, 5) Naabri külas — M. Lüdigi, 6) Hõiskame kooris — T. Vettik, 7) Meeste laul — M. Hermann, 8) Pühendus — A. Kapp, 9) Tulesüütajale — M. Saar, 10) Mis sääl kõnnib kõrta mööda — M. Saar, 11) Ma teretan sind hommik — J. Kappel, 12) Poisike mägedelt — A. Läte ja 13) Emake — J. Aavik.

Meeskoori laulude kava määratakse kindlaks hiljemini, kui selgub osavõtjate arv.

Koore palutakse anda üles hiljemini 1. veebruariks 1931. a. Sakalamaa V laulupeo toimkonnale Viljandis, „Koidu“ seltsi ruumes, Jakobsoni tn. 14, teatades ühtlasi laulupeost osavõtjate lauljate arvu, koorijuhi nime ja aadressi.

Segakoori laulude noodid on saadaval Eesti Lauljate Liidu büroos Tallinnas, Rataskaevu 22, hinnaga: E. L. L. liikmeile 50 senti, teistele 75 senti ja üksikmüügil kauplustes 1 kroon eksemplar.

Eesti Lauljate Liidu Viljandimaa Osakond.

VÄLISMAA

Muusika maailmakongressid.

Kaasaegse Muusika Rahvusvahelise Ühingu kaheksas pidustus peetakse Belgias, Liège'is, 31. augustist kuni 8. sept. ühtaegu selles linnas peetava rahvusvahelise näitusega. Samal ajal peab oma esimest kongressi Rahvusvaheline Muusikateaduslik Ühing. Edasi peetakse sel ajal Belgias ka kaks teist muusikakongressi. 23.—27. augustini kongress Rahvamuusika Rahvusvahelise ühingu asutamiseks peetakse samuti Liège'is. See kongress peetakse Rahvakunsti Rahvusvahelise Komisjoni algatusel, millise komisjoni koosolekud peetakse Antwerpenis, 28. augustist kuni 7. sept. Nimetatud rahvusvaheline komisjon asutati Rahvasteliidu ja selle Vaimlise Koostöö Komitee hooldamisel.

Alul mainitud Kaasaegse Muusika pidustusil esineb kaks sümfoonia-, kaks kammerorkestrit, üks sõjaväeorkester, korraldatakse üks koorikontsert moodsast muusikast, üks kontsert 16. sajandi vaimulikust muusikast, kantakse ette kaks koomilist operit Liège'i komponistide töid, viis avalikku loengut prantsuse-, inglise- ja saksa keeles, *Alban Berg'i* ooper „Wozzak“ Aix-la-Chapelle'i teatris ja erakordselt rida muid muusikateoseid Antwerpenis ja Brüsselis.

Huvitav ankeet inglastest.

Inglise suvituskotade valitsus on esitand ajalehtede kaudu küsimuse, misugust muusikat publik igapäevastel puieistiku kontserdel eelistab. Kaugelt kõige suurema „häälteenamuse“ on saand *Mozart*; teisel kohal, kuigi palju tema taga olnud *Haydn*.

Helifilm riisub orkestrantidelt leiva.

Rahvusvahelisel teatrikongressil Hamburgis puudutas *Leo Kestenberg* oma referaadis muuseas helifilmi mõju saksa muusikaelule. Tema andmete järgi on helifilm riisund Saksamaal juba 4000 muusikul leiva, see on kolmandikul Saksamaa 12000 kinoorkestrandist. Üksi Berliinis on jäänd tööta 1500 orkestranti. Väljavaateid mujal tööd leida on neil vallandatuil õige vähe, sest üldiste kitsaste olude sunnil on kõikjal vähendatud orkestrite koosseise viimase võimaluseni.

Jazz-muusika keelatud.

Thüringeni haridusminister avaldas dekreedid jazz-muusika ja neegrilaulu levitamise vastu. Tulevikus tahetakse seda laadi muusika täiesti ära keelata.

Ooperi võistlus.

Berliini muusikaäri ja -kirjastus *Bote & Bock* on kuulutand välja võistluse ooperile, õhtuvältava pikkusega, mis püüaks taas elustada ajatu-karakterlist saksa rahvahinge, mis oleks pühendatud (ilma partei-poliitilise tendentsita) selleks, et sõnas ja muusikas anda võimaluse tutvuda välismaalasil saksa rahvuslikkusega, nagu seda oli Smetana ooper „Müüdüd mõrsja“, mis kujuka pildi löi böömlaste hingelaadist ja elust. Siiski tuleks ooperi loojal arvestada kõigi väärtuste ümberhindamistega, mis on sündind kahe viimase aastakümne vältel. Auhinnaks on 10.000 SM.

Väärtuslikud muusika käsikirjad oksjonil.

Berliinis müüdi hiljuti oksjonil rida väärtuslikke muusika käsikirju. Nii makseti *Beethoven'i* teose „Mädchen aus der Fremde“ kompositsiooni kavandi eest 3200 SM., sama meistri „Ruinen von Athen“ eest 2850 SM., *Bruckner'i* partituurskitside eest pakuti 1550 SM., *Chopin'i* „Mazurka“ eest 1550 SM., *Mozart'i* sarvekontserdi eest 6500 SM. ja *Wagner'i* ärakiri Beethoven'i 5. sümfooniast müüdi 4500 SM. eest.

Väljaandja: Eesti Lauljate Liit. — Vastutav toimetaja: Mihkel Lüdig.
Tellimishind aastas L. L. liigetele 1 kr., teistele 1 kr. 20 senti.
Toimetuse ja talituse aadress: Tallinna, Rataskaevu 22, telef. 431-82.
Kirjastuse o.-ü. „Täht“ trükk, Tallinnas, Väike Pärnu mnt. 31.

1931
AASTA

Laulupidude laulud

Virumaa VI

&

Viljandimaa V

Ilmus trükist. Sisuks 15 segakoori laulu. Laulude nimes-
tik Muusikalehes nr. 3, lhk. 83. Originaalse kaaneilustusega.

HIND:

L. L. liikmetel 50 senti

Teistele laulupidudest osavõtjail . . . 75

Üksikmüügil 1 kroon

Tellimistega pöörata Lauljate Liidu büroo poole.

Kellel on

Esimeste üldlaulupidude noote,

I	üldlaulupidu	1869. a.
II	"	1879. "
III	"	1880. "
IV	"	1891. "
V	"	1894. "
VI	"	1896. "
VII	"	1910. "

Lauljate Liit soovib tähen-
datud üldlaulupidude noote
osta Liidu juures asuva
muusikaarhiivi tarvis,
kus need oleks saadaval
kõigile meie muusika-
literatuurist huvitatuile.

Ärge hoidke vanu haruldasi noote kodus, nii on need
üldsusele kadund! Kui kellegil nimetatud noote peaks
olema, siis palume sellest teatada ühes müügitingimustega
Eesti Lauljate Liidu juhatusele, Tallinna, Rataskaevu 22.

Handwritten text at the top right: "Hiljaks/era"

RAHVAKOORID

on meie segakooride lauluvara.

Rahvakoovid, ilmusid perioodilise väljaandena, sisaldavad uusi, kergeid, viisi- ning kõlarikkaid laule.

Seni on „Rahvakoore“ ilmud järgmised anded:

Nr. 1	{ Kas tunned maad	T. Vettik
	Häilitaul	M. Saar
Nr. 2	Tihase mäng	M. Saar
Nr. 3/4	Tervitus Soome hõimudele	R. Päts
Nr. 5	{ Emake	J. Aavik
	Igavene mälestus	J. Aavik
Nr. 6	{ Igatsus	J. Jürgenson
	Laulu aeg	M. Saar
Nr. 7	Kõrs kahiseb	J. Saarniit
Nr. 8	Palvetund looduses	M. Lüdig
Nr. 9/10	{ Tulesüütajalle	M. Saar
	Põlismetsa järv	M. Lüdig
Nr. 11	Hõiskame kooris	T. Vettik
Nr. 12	Kits ja hunt	M. Lüdig
Nr. 13	Postimees	J. Aavik
Nr. 14	Õhtul	M. Lüdig
Nr. 15	Üle vee	M. Saar
Nr. 16	Naabri külas	M. Lüdig

Iga koorijuht tellib endale kõigepäält „Rahvakoovide“ tutvumise-eksemplariid; tutvumise- numbrite tellimise hind numbrist eest 5 senti, seega kõik 16 annet kokku 80 senti. Kui saadud lauludest mõni koorile eriti meeldib, siis vastavat numbrit tellitakse juba kõigi kooriliigete tarvis. Viimasel juhul on „Rahvakoovide“ hinnaks L. L. liigetele 5 senti, teistele 8 senti, kui tellitakse korraga vähemalt 10 eksemplari, kui vähem, siis on eks. hind 10 s.

Tellida Lauljate Liidu büroost:
TALLINNA, Rataskaevu 22.